RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1933. Andra kammaren. Nr 31.

Fredagen den 7 april.

Kl. 3.30 e. m.

§ 1.

Justerades protokollen för den 31 sistlidna mars och den 1 innevarande april.

§ 2.

Upplästes följande till kammaren inkomna protokoll:

Protokoll hållet inför statsrådet och chefen för justitiedepartementet den 5 april 1933.

Till justitiedepartementet hade från länsstyrelsen i Gävleborgs län insänts en den 4 april 1933 dagtecknad riksdagsmannafullmakt av innehåll, att, sedan byggmästaren Olof Johansson i Edsbyn blivit utsedd till ledamot av riksdagens andra kammare för Gävleborgs läns valkrets för en tid av fyra år, räknade från och med den 1 januari år 1933, men denna plats blivit ledig, vid förrättning enligt 87 § av lagen om val till riksdagen lantbrukaren Anders Hilding i Sevalbo blivit utsedd att inträda såsom ledamot av nämnda kammare för tiden till den 1 januari år 1937.

Vid granskning av fullmakten, som företogs inför statsrådet och chefen för justitiedepartementet samt vidare av vederbörande fullmäktige i riksbanken och riksgäldskontoret, framställdes mot fullmakten icke någon anmärkning.

Protokoll över vad sålunda förekommit skulle jämte den granskade fullmakten överlämnas till andra kammaren.

I ämbetet:
Gustaf Eklund.

Vid detta protokoll var fogad den däri omförmälda fullmakten för lantbrukaren Anders Hilding i Sevalbo, Söderfors, att vara ledamot av riksdagens andra kammare för tiden till den 1 januari 1937.

Jämte det protokollet lades till handlingarna förklarade kammaren herr Hilding behörig till riksdagsmannakallets utövande.

Herr talmannen meddelade härefter, att herr Hilding nu intagit sin plats i kammaren.

§ 3.

Herr statsrådet *Möller* avlämnade Kungl. Maj:ts proposition, nr 216, angående anslag till bekämpande av arbetslösheten.

Denna proposition bordlades.

§ 4.

Anmäldes och godkändes följande förslag till riksdagens skrivelser till Konungen, nämligen:

från statsutskottet:

nr 141, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående gäldandet av kostnaderna för reparation av en undervattensbåt;

nr 142, i anledning av väckt motion angående underofficeren på övergångsstat vid flottan O. A. Werins befordran till högre tjänst;

nr 143, i anledning av väckt motion om utvidgning av Skillingaryds skjutfält;

nr 146, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående nedläggande av Svartälvs järnväg m. m. jämte en i ämnet väckt motion; och

nr 147, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående fortsatta åtgärder till lindrande av arbetslösheten inom stenindustrien jämte i ämnet väckta motioner; samt

från andra lagutskottet, nr 148, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående fortsatt giltighet av lagen den 13 juli 1926 (nr 398) om arbetstiden å svenska fartyg (sjöarbetstidslagen).

§ 5.

Svar å interpellation.

Ordet lämnades härefter på begäran till

Chefen för jordbruksdepartementet, herr statsrådet **Sköld,** som anförde:

Med andra kammarens tillstånd har herr Lindman till mig framställt följande spörsmål:

Hava de i trontalet omförmälda utredningar rörande fortsatt stöd åt spannmålsodlingen lett till sådant resultat, att förslag om förlängd giltighet för nu tillämpade stödåtgärder äro att från Kungl. Maj:ts sida under den närmaste tiden förvänta?

Med anledning härav vill jag meddela, att statens spannmålsnämnd den 30 januari 1933 inkommit med begärd utredning rörande förlängning av samt ändring i vissa delar av kontraktet mellan staten och Svenska spannmålsföreningen u. p. a. i fråga om brödspannmålsregleringen. Härefter hava lantbruksstyrelsen och kommerskollegium var för sig avgivit infordrade yttranden i ärendet. Kommerskollegiets yttrande inkom den 24 februari i år. Ärendet har därefter varit föremål för fortsatt beredning inom jordbruksdepartementet, vilken av vissa anledningar ej kunnat slutföras inom den för propositioners avlåtande i allmänhet gällande tiden. Sålunda har det för frågans allsidiga bedömande befunnits vara av vikt att äga kännedom om resultatet av inventeringen den 2 januari 1933 av vete och råg. Först den 29 mars 1933 kunde statistiska centralbyrån avlämna slutlig redogörelse för denna inventering, vilken bland annat innehåller uppgifter om de hösten 1932 med höstvete och höstråg besådda arealerna samt de arealer, som våren 1933 beräknas skola besås med vårvete och vårråg. Vidare har under den allra senaste tiden från vissa kvarnars sida ifrågasatts ändring i det förslag rörande kontraktets förlängning, som framlagts av statens spannmålsnämnd efter förhandlingar med Svenska spannmålsföreningen. Därjämte har jag funnit nödigt igångsätta vissa förhandlingar med kvarnarna rörande förhållanden, som äga samband med nyssnämnda kontrakt. Dessa förhandlingar pågå alltjämt. Det är emellertid min förhoppning, att ärendet inom den närmaste tiden skall vara färdigberett, och har jag för avsikt att snarast möjligt föreslå Kungl. Maj:t att till årets riksdag avlåta proposition i ämnet.

Svar å interpellation. (Forts.)

Vidare yttrade:

Herr **Lindman:** Herr talman! Jag ber att till herr statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet få framföra min tacksamhet för det svar, han har lämnat på den interpellation jag för någon tid sedan framställde, och särskilt därför att herr statsrådet varit vänlig att lämna mig svaret redan på förhand, så att jag fått tillfälle att taga del av detsamma.

Jag vill säga, herr talman, att anledningen till denna interpellation var den ovisshet, som man kände inför de uttalanden, vilka voro gjorda i statsverkspropositionen och i trontalet, även om ett uttalande från herr statsministerns sida under remissdebatten var ägnat att dämpa oron. Det var denna ovisshet, som föranledde oss inom det parti jag företräder att framlägga en motion i ämnet vid riksdagens början. När det nu började draga ut på tiden, ville man söka erhålla en förvissning om hur Kungl. Maj:t ämnade ställa sig till denna sak.

Det svar, som herr statsrådet har lämnat, finner jag fullt tillfredsställande, då det av detta framgår, att statsrådet har för avsikt att snarast möjligt föreslå Kungl. Maj:t att till årets riksdag avlåta en proposition i ämnet. Jag har sålunda endast att uttala min tacksamhet för detta. Syftet med min interpellation har därmed blivit vunnet, och jag hoppas endast, att den proposition, som vi väl sålunda ha att förvänta, kommer att bli av det innehåll, att den länder till det åsyftade målet och jordbrukets gagn.

§ 6.

Föredrogos, men bordlades åter statsutskottets utlåtanden nr 48 och 49.

§ 7.

Avgåvos följande motioner i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 211, angående anslag till arbeten till motverkande av arbetslösheten, nämligen:

nr 485 och 486 av herr *Anderson* i Norrköping; samt
nr 487 av herr *Holmström m. fl.*

Vidare avlämnade herr *Gustafson* i Vimmerby en av honom *m. fl.* undertecknad motion, nr 488, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 209, med förslag till förordning om erkända arbetslöshetskassor m. m.

Samtliga ovannämnda motioner bordlades.

§ 8.

Till bordläggning anmäldes:

statsutskottets memorial och utlåtanden:

nr 50, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut angående anslag till nedre justitierevisionen jämte i ämnet väckta motioner;

nr 51, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut i vissa frågor rörande anslag under riksstatens för budgetåret 1933/1934 åttonde huvudtitel;

nr 52, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till bestridande av kostnader för utredning rörande omarbetning av aktiebolagslagstiftningen; och

nr 53, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition om anstånd för Norrbottens läns landsting samt Gällivare och Jukkasjärvi kommuner ävensom Kiruna municipalsamhälle med återbetalning till kronan av erlagda utskylder;

bevillningsutskottets betänkanden:

nr 28, i anledning av väckta motioner om införande av skatt å choklad och vissa andra sötvaror; och

nr 29, i anledning av väckta motioner om skatt å mineralvatten och vissa läskedrycker eller å kolsyra, som användes vid tillverkning av nämnda slag av drycker;

jordbruksutskottets memorial, nr 68, angående kamrarnas skiljaktiga beslut i fråga om anslaget till fraktlindring för kalk; samt

andra kammarens femte tillfälliga utskotts utlåtande, nr 5, i anledning av väckt motion angående viss utvidgning av utav riksdagen hos Kungl. Maj:t tidigare begärd utredning rörande åvägabringandet av en rationell skatteuppbörd.

§ 9.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades:

herr *Rosander*	under den 8 april,
» *Leffler*	» 13 dagar fr. o. m. den 7 april,
» *Nordström*	» den 8 april och
» *Anderson* i Råstock	» 2 dagar fr. o. m. den 7 april.

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 3.50 e. m.

In fidem

Per Cronvall.

Lördagen den 8 april.

Kl. 11 f. m.

§ 1.

Anmäldes jordbruksutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 149, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa åtgärder, avseende hjälp åt egnahemslåntagare;

nr 150, med anledning av dels Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under titel utgifter för kapitalökning (punkt 3) gjorda framställning om anslag till kapitalökning för egnahemslånefonden, dels ock Kungl. Maj:ts i samma proposition under nionde huvudtiteln (punkt 118) gjorda framställning om anslag till premielån till egnahemslåntagare för nyodlings- och nybyggnadsarbeten;

nr 151, med anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående lån för anskaffande av samfällda jordbruk; samt

nr 152, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till ackordslån och stödlån åt jordbrukare jämte i ämnet väckt motion.

Kammaren beslöt att, under förutsättning att första kammaren i ärendena fattade enahanda beslut som andra kammaren redan fattat, för sin del godkänna skrivelseförslagen.

§ 2.

Föredrogs och hänvisades till särskilda utskottet Kungl. Maj:ts å kammarens bord vilande proposition, nr 216, angående anslag till bekämpande av arbetslösheten.

§ 3.

Vidare föredrogos var för sig och remitterades till särskilda utskottet de på bordet liggande motionerna, nämligen:

nr 485 och 486 av herr *Anderson* i Norrköping;

nr 487 av herr *Holmström m. fl.;* samt

nr 488 av herr *Gustafson* i Vimmerby *m. fl.*

§ 4.

Vid nu skedd föredragning av statsutskottets memorial, nr 50, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut angående anslag till nedre justitierevisionen jämte i ämnet väckta motioner blev den i detta memorial föreslagna voteringspropositionen av kammaren godkänd.

§ 5.

Härefter förekom till behandling statsutskottets memorial, nr 51, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut i vissa frågor rörande anslag under rikstatens för budgetåret 1933/1934 åttonde huvudtitel.

Punkterna 1:o—3:o.

De i dessa punkter föreslagna voteringspropositionerna godkändes.

Ang. kamrarnas skiljaktiga beslut rörande utjämning av kostnaderna för folkskoleväsendet.

Punkten 4:o.

I statsverkspropositionen (punkt 179 av åttonde huvudtiteln) hade Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att för beredande av utjämning av kostnaderna för folkskoleväsendet för budgetåret 1933/1934 anvisa ett extra förslagsanslag av 5,615,000 kronor att utgå i huvudsaklig överensstämmelse med vad av departementschefen i statsrådsprotokollet anförts samt i enlighet med de närmare villkor och bestämmelser, Kungl. Maj:t kunde finna gott föreskriva.

I samband med Kungl. Maj:ts förslag hade följande motioner blivit väckta, nämligen

dels två likalydande motioner, den ena inom första kammaren av herr *Elof B. Andersson m. fl.* (I: 28) och den andra inom andra kammaren av herr *Carlström m. fl.* (II: 42), i vilka motioner hemställts, att riksdagen — med ändring av Kungl. Maj:ts förslag under åttonde huvudtiteln, I. Folkundervisningen, punkt (179) 11. Utjämning av kostnaderna för folkskoleväsendet — måtte för beredande av utjämning av kostnaderna för folkskoleväsendet för budgetåret 1933/1934 anvisa ett extra förslagsanslag av 8,800,000 kronor att utgå i huvudsaklig överensstämmelse med de av 1930 års riksdag angivna grunder samt i enlighet med de närmare villkor och bestämmelser, Kungl. Maj:t kunde finna gott föreskriva;

dels en motion inom andra kammaren av herr *Olsson* i Ramsta (II: 43), vari föreslagits, att riksdagen, i anledning av vad Kungl. Maj:t under åttonde huvudtiteln, punkt (179) 11, äskat, måtte besluta, att för beredande av utjämning av kostnaderna för folkskoleväsendet för budgetåret 1933/1934 anvisa ett extra förslagsanslag av 8,800,000 kronor, att utgå per läraravdelning med hänsyn till den olika utdebiteringen av kommunalutskylder, varvid även landstingsskatt och vägskatt medräknades, samt i enlighet med de närmare villkor och bestämmelser, Kungl. Maj:t kunde finna gott föreskriva;

dels ock en motion inom andra kammaren av herr *Pehrsson* i Bramstorp *m. fl.* (II: 332), vari hemställts, att riksdagen måtte till utjämning av kostnaderna för uppehållande av folkskoleväsendet för budgetåret 1933/1934 bevilja ett extra förslagsanslag av 8,980,000 kronor att utgå med 200 kronor för läraravdelning och 5 kronor för varje barn.

Statsutskottet hade i sitt utlåtande nr 8 under punkten 172 hemställt, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å ovannämnda motioner (I: 28, II: 42, II: 43 och II: 332), i vad de skilde sig från Kungl. Maj:ts förslag, för beredande av utjämning av kostnaderna för folkskoleväsendet för budgetåret 1933/1934 anvisa ett extra förslagsanslag av 5,615,000 kronor att utgå i huvudsaklig överensstämmelse med vad av departementschefen i statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden för den 3 januari 1933 under punkten 179 anförts samt i enlighet med de närmare villkor och bestämmelser, Kungl. Maj:t kunde finna gott föreskriva.

I en vid utskottets utlåtande fogad reservation hade herr *Kvarnzelius m. fl.* hemställt, att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och herr Olssons i Ramsta ävensom herr Pehrssons i Bramstorp m. fl. ovannämnda motioner (II: 43 och II: 332) samt med bifall till herr Elof B. Anderssons m. fl. och herr Carlströms m. fl. ovannämnda motioner (I: 28 och II: 42), för beredande av utjämning av kostnaderna för folkskoleväsendet för budgetåret 1933/1934 anvisa ett extra förslagsanslag av 8,800,000 kronor att utgå i hu-

Ang. kamrarnas skiljaktiga beslut rörande utjämning av kostnaderna för folkskoleväsendet. (Forts.)

vudsaklig överensstämmelse med de av 1930 års riksdag angivna grunderna samt i enlighet med de närmare villkor och bestämmelser, Kungl. Maj:t kunde finna gott föreskriva.

Första kammaren hade bifallit vad utskottet hemställt, varemot andra kammaren bifallit ovannämnda, vid punkten fogade reservation.

För denna frågas avgörande medelst gemensam omröstning föreslog utskottet följande voteringsproposition:

»Den, som i likhet med första kammaren vill, att riksdagen må, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å herr Anderssons i Fältenborg m. fl., herr Carlströms m. fl., herr Olssons i Ramsta och herr Pehrssons i Bramstorp m. fl. motioner I: 28, II: 42, II: 43 och II: 332, i vad de skilja sig från Kungl. Maj:ts förslag, för beredande av utjämning av kostnaderna för folkskoleväsendet för budgetåret 1933/1934 anvisa ett extra förslagsanslag av 5,615,000 kronor att utgå i huvudsaklig överensstämmelse med vad av departementschefen i statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden för den 3 januari 1933 under punkten 179 anförts samt i enlighet med de närmare villkor och bestämmelser, Kungl. Maj:t kan finna gott föreskriva, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har riksdagen i likhet med andra kammaren beslutat att i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och ovannämnda motioner II: 43 och II: 332 samt med bifall till ovannämnda motioner I: 28 och II: 42 för beredande av utjämning av kostnaderna för folkskoleväsendet för budgetåret 1933/1934 anvisa ett extra förslagsanslag av 8,800,000 kronor att utgå i huvudsaklig överensstämmelse med de av 1930 års riksdag angivna grunderna samt i enlighet med de närmare villkor och bestämmelser, Kungl. Maj:t kan finna gott föreskriva.»

Vid denna punkt hade reservation avgivits av herrar *Kvarnzelius*, *Carl A. Carlsson*, *K. A. Wilhelm Björck*, *Anderson* i Råstock, *Andersson* i Höör, *Persson* i Falla, *Jonsson* i Eskilstuna, *Andersson* i Prästbol och *Weijne*, vilka ansett, att utskottet bort framlägga förslag till sammanjämkning av de stridiga beslut, vari kamrarna beträffande det i punkten omförmälda ärendet stannat.

Sedan punkten föredragits, erhölls ordet av

Herr **Jonsson** i Eskilstuna, som anförde: Herr talman, mina damer och herrar! En minoritet i statsutskottet har velat för kamrarna framlägga förslag till sammanjämkning av kamrarnas skiljaktiga beslut rörande det s. k. utjämningsbidraget till folkskoleväsendet. Jag anser mig oförhindrad meddela, att denna minoritet bestod av elva röster mot tolv, som röstade för voteringsproposition.

Minoriteten stöder sin mening på föreskriften i § 63 riksdagsordningen. Majoriteten däremot hämtar sitt stöd ur praxis och anför, att under så gott som hela den tid, som det nuvarande riksdagsskicket varit gällande, ha olika beslut i kamrarna rörande anslagsfrågor till slut lösts på det sättet, att man voterat gemensamt. Det är riktigt, att regeln i § 63 riksdagsordningen om att sammanjämkning skall försökas, därest det är möjligt, har blivit undanskjuten för en annan, och att undantagen sålunda ha blivit regel och praxis utbildats

Ang. kamrarnas skiljaktiga beslut rörande utjämning av kostnaderna för folkskoleväsendet. (Forts.)

på det sättet, att kamrarna i anslagsfrågor icke försökt någon sammanjämkning utan gått till gemensam votering utan någon förmedling.

I föreskriften i § 63 riksdagsordningen är emellertid den tanken bärande, att vederbörande utskott, därest kamrarna ha stannat i olika beslut om en fråga, som ett ständigt utskott haft till behandling, skall försöka i första hand åstadkomma ett förslag till sammanjämkning. Jag föreställer mig, att det varit praktiska och taktiskt-parlamentariska skäl, som i gångna tider talat för att man omedelbart gått till den gemensamma votering, som föreskrives i § 65 riksdagsordningen. Det kan emellertid ifrågasättas, om icke förhållandena nu äro annorlunda än de varit under gångna tider, och om inte regeln i § 63 riksdagsordningen kan få komma till heders igen, åtminstone där praktiska skäl tala för att den bör få bli normerande.

Nu skall jag emellertid lämna detta därhän. Obestridligt är, att praxis naturligtvis kan brytas. När man säger, att praxis har varit så gott som obruten under vårt nuvarande riksdagsskicks historia i fråga om gemensam votering, är detta inte alldeles riktigt. I flera fall har man försökt och också lyckats med sammanjämkning. Det finns till och med tre fall, där statsutskottet föreslagit gemensam votering, då kamrarna stannat i olika beslut om beloppens storlek, men där reglerna varit desamma i båda kamrarnas beslut, och där det således varit fråga om att närmast sammanjämka olika belopp men däremot icke olika reglementariska föreskrifter för beloppens utanordnande. I flera fall har sammanjämkning försökts och också av kamrarna godtagits, då besluten för det första ha rört olika storlek på beloppen men också olika bestämmelser om beloppens utanordnande. I föreliggande fall menar jag, att praktiska skäl tala för att man följer grundlagens föreskrift om att sammanjämkning skall försökas. Det är ändå den primära, den grundläggande regeln, som man i första hand skall försöka följa. Då det nu måhända finns i kamrarna en övervägande mening därom, att sammanjämkning i detta ärende borde ha försökts och kamrarna fått ställas inför avgörandet, huruvida de ville godtaga en sammanjämkning eller inte, tycker jag, att man är skyldig från utskottets sida att försöka en sådan sammanjämkning. Det förelåg också i utskottet ett förslag till en dylik. Detta kan emellertid av konstitutionella skäl icke förekomma till föredragning här i kammaren, och jag anser också, att det icke är riktigt att här ingå på någon som helst diskussion av frågan, hur en eventuell sammanjämkning skulle se ut. Det hör inte hit. Däremot menar jag, att statsutskottet bör från kamrarnas sida få en anvisning om att det är kamrarnas mening, att grundlagens föreskrift i § 63 riksdagsordningen skall följas i detta fall, och därför yrkar jag, herr talman, återremiss på denna punkt till utskottet.

Häruti instämde herrar förste vice talmannen *Bengtsson*, *Fast*, *Weijne*, *Norling*, *Persson* i Falla, *Hage* och *Elmroth*.

Vidare yttrade:

Herr **Lindskog:** Herr talman, mina damer och herrar! Den föregående ärade talaren ville framställa saken såsom om det här gällde en konflikt mellan vad som har varit en nästan obruten praxis under alla de år, som denna stadga bestått, samt stadgans egen ordalydelse. Att detta icke kan vara fullt riktigt framgår därav, att redan samma år, som denna paragraf antogs, var tillvägagångssättet i riksdagen fullständigt detsamma som i dag och som allt sedan dess varit praxis. Saken är den, att man redan från början har förstått, att

Ang. kamrarnas skiljaktiga beslut rörande utjämning av kostnaderna för folkskoleväsendet. (Forts.)

när det gäller rena anslagsfrågor eller sådana frågor, där själva beloppet är det huvudsakliga och väsentliga, skulle det leda till rena orimligheter, om man där komme med sammanjämkningar, i så måtto nämligen, att då skulle den kammare, som ville ha det högre beloppet, frestas till att sätta detta högre belopp vida högre än den i sig själv ansåg det borde vara, för att vid en sammanjämkning få en bättre utgångspunkt och därmed en bättre sammanjämkning. Detta är naturligtvis den enkla anledningen, varför man redan från början har tänkt sig, att, då det gäller anslagsbelopp, man icke bör gå in på en sammanjämkning.

Nu säger den föregående ärade talaren, att praxis kan brytas. Ja, naturligtvis kan praxis brytas, men det är klart, att om verkligen kammaren och riksdagen vilja gå in på att bryta praxis, få de också vara beredda på att i varje sådant fall, där det gäller anslagsbelopp, kommer alltid den frågan upp: Böra vi inte också i detta fall bryta praxis? Vi ha, mina damer och herrar, redan i det memorial, som nu föreligger, precis liknande fall, där man kan säga, att då skola även de sammanjämkas. Vi ha anslaget till konstnärerna, som skiljer på 7,000 kronor mellan första och andra kammarens beslut. Varför slår man inte den summan mitt itu och säger 3,500 kronor? Vi ha anslaget till idrott, där de olika besluten äro på 80- resp. 100,000 kronor. Varför slå vi icke skillnaden mitt itu och bevilja 90,000 kronor?

Det är alldeles givet, att riksdagen skulle ställas inför mycket stora svårigheter med avseende på konsekvenserna, om den bröte denna praxis, som med ett par undantag, då det gällt speciella förhållanden, varit obruten. Det finns verkligen, det vill jag öppet medgiva, ett icke oväsentligt skäl, som talar till förmån för den föregående ärade talarens och minoritetens ståndpunkt, och det är, att det här gäller ett mycket stort belopp. Det är klart, att man då mera liksom drager sig för att, det medger jag gärna, låta det bero på den slump, som kan ligga i en gemensam votering. Men om man å andra sidan säger, att stora belopp skola sammanjämkas, men små belopp skola icke sammanjämkas, kommer man in på orimliga svårigheter. Var skall då gränsen gå mellan stora och små belopp? Det är detta, som för mitt och majoritetens vidkommande gjort, att vi ansett det vara så riskabelt att här bryta denna praxis, då faktiskt härigenom riksdagen kommer att slå in på en ny väg, en väg, som leder till ganska oöverskådliga konsekvenser.

Det är på grund av dessa skäl, som jag, herr talman, ber att för min del få tillstyrka bifall till utskottets förslag.

Herr **Svensson** i Grönvik: Herr talman! På grund av att jag såväl i statsutskottets andra avdelning som i utskottet röstat för sammanjämkning på denna punkt men ändå icke reserverat mig, skall jag be att få säga, att anledningen till att jag icke reserverat mig är den, att jag tycker det är beklagligt, att inte statsutskottet kunde sammanjämka sina meningar, så att vi inte behövde gå på olika linjer i denna fråga. Det gäller ju här en sak av stor betydelse, vilket den siste ärade talaren tryckte på.

Det förefaller mig emellertid, som om herr Lindskog något ensidigt behandlat denna sak, då han talar om rena anslagsfrågor. Jag skulle vilja säga, att i detta fall är det icke en ren anslagsfråga, ty det gäller inte bara anslagets storlek utan även de grunder, efter vilka anslaget skall utgå. Det var icke någon i statsutskottet, ej ens bland dem, som gingo på förslaget om omröstning, som ville bestrida riktigheten av den tolkning, som här framställts av herr Jonsson i Eskilstuna. Även från deras sida, som ville ha gemensam omröstning, erkändes öppet och helt, att grundlagens bud medgav, ja till och med sade ifrån, att man skulle försöka sammanjämka beslut av ifrågavarande

Ang. kamrarnas skiljaktiga beslut rörande utjämning av kostnaderna för folkskoleväsendet. (Forts.)

art. När det här gäller ett belopp på flera miljoner kronor och vi inte veta, antingen det större eller mindre beloppet kommer att vinna riksdagens bifall, förefaller det mig, som om det hade mycket stort fog för sig, när man vill sammanjämka detta. Herr Persson i Falla, till exempel, som var så emot det högre anslaget, har också gått med på en sammanjämkning, likaså jag, som röstade för det större beloppet.

Under sådana förhållanden, herr talman, förefaller det mig, som om kamrarna skulle kunna bifalla det yrkande, som framställts av herr Jonsson i Eskilstuna, och jag ber att få instämma i hans yrkande.

Herrar *Andersson* i Dunker, *Werner* i Höjen och *Andersson* i Rasjön instämde häruti.

Herr **Persson** i Falla: Herr talman! Jag tror inte, att den beskrivning, som herr Lindskog nyss gav på denna fråga, är fullt riktig. Såvitt jag förstår, gäller det här inte endast en skiljaktighet mellan rena och klara summor utan det gäller i första hand just bidragsgrunderna. Här är det t. ex. fråga om en bidragsgrund på 200 kronor för läraravdelning och en annan bidragsgrund, beräknad efter fem kronor för varje barn. Dessa grunder äro det primära, de kunna ändras och jämkas på olika sätt, därav kunna sedan följa förskjutningar i anslagsbeloppets storlek.

Den sammanjämkningslinje, som här kan ifrågakomma, behöver ej gälla en bestämd summa utan en viss bidragsgrund, exempelvis huru länge den ena eller den andra av de föreslagna grunderna skola tillämpas. De kunna enligt andra kammarens förut fattade beslut gälla för hela nästa budgetår, men de kunna också gälla blott till detta kalenderårs slut. Detta är en sammanjämkningsgrund, som icke rör en bestämd penningsumma.

Jag är fullkomligt ense med herr Lindskog därom, att när det gäller skiljaktiga beslut, som avse rena anslagsfrågor, bör sammanjämkning icke förekomma. Här är det emellertid en annan sak. Här gäller det en bidragsgrund, som kan jämkas beträffande tiden, och då kan, såvitt jag förstår, sammanjämkning äga rum, utan att vedertagen praxis behöver brytas. Detta om den formella sidan av saken.

Beträffande den reella sidan ligger den så till, att jag tror, att alla kunna vara ense om att det skulle vara fördelaktigt, om man komme till en ur olika synpunkter godtagbar sammanjämkning och till samförstånd. Jag ber därför, herr talman, att få instämma i yrkandet om återremiss.

Herr **Lindskog:** Herr talman! Man har här velat påstå, att det inte är en ren anslagsfråga utan att det gäller även grunderna för detta anslags utgående. Jag nämnde i mitt första anförande med flit inte bara rena anslagsfrågor utan även anslagsfrågor, där anslagsbeloppet är huvudsaken, och att anslagsbeloppet här är huvudsaken förefaller mig vara otvivelaktigt. Men härtill kommer också en annan omständighet, som jag icke ingick på i mitt förra yrkande, därför att herr Jonsson i Eskilstuna icke berört den, och det gäller just själva grunderna. För att renodla denna fråga och se, hur den ligger till, är det nödvändigt att vända på den och konstatera, att här har Kungl. Maj:t föreslagit, att det skall utgå ett visst belopp, beroende på läraravdelningar. På den punkten har utskottet varit fullkomligt enigt om, att där skall beviljas det belopp, som måste utgå med grunden läraravdelningar.

Sedan föreligger här en enskild motion, i vilken begäres, att man också skall bevilja ett visst anslag per barn, nämligen 5 kronor per barn. Den frågan kan man naturligtvis taga alldeles för sig själv, och rörande den frågan ha kam-

Ang. kamrarnas skiljaktiga beslut rörande utjämning av kostnaderna för folkskoleväsendet. (Forts.)

rarna stannat i olika mening i så måtto, att andra kammaren har tillmötesgått denna i en enskild motion framställda önskan om att bevilja ett anslag per barn, under det att första kammaren avslagit motionen. Det är således, skulle jag vilja säga, till sist en klar fråga: vill riksdagen bevilja detta anslag, som i en enskild motion framställts krav om, eller vill riksdagen icke bevilja det? Såvitt jag kan se, gäller det verkligen det belopp, som begäres i motionen. Man kan bortse här ifrån den kungl. propositionen, om vilken alla äro eniga. Det är på grund därav jag fortfarande fasthåller vid att det här är verkligen i främsta rummet, ja, jag skulle nästan vilja säga, rent och klart frågan om ett anslagsbelopp, och jag vidhåller mitt föregående yrkande, herr talman.

Herr **Törnkvist** i Karlskrona: Herr talman! Jag avviker i grund och botten i sak delvis från den föregående ärade talaren, trots att jag tillsammans med honom skrivit under utskottets förslag om gemensam votering.

Denna fråga har ju både en konstitutionell sida och en praktisk sida, och därför att jag icke fick den praktiska sidan invävd på mitt sätt uti det förslag till sammanjämkning, som förelåg, ställde jag mig på den ståndpunkten att gå fram för gemensam votering.

Vid bedömande i utskottet, huruvida i ett visst ärende sammanjämkning bör företagas eller gemensam votering äga rum kunna vi icke lämna å sido frågan, hur en sammanjämkning ser ut. Vi måste granska dess materiella innehåll. Jag vill både gentemot den siste ärade talaren och till bemötande av samma synpunkter, som från annat håll och i annat sammanhang framförts, säga, att det betraktelsesätt, som lagts på själva utgångspunkten, förefaller mig icke vara riktigt rätt placerat. Det är väl nämligen varken Kungl. Maj:ts förslag eller motionens yrkande i detta ärende, som skall ligga till grund för riksdagens bedömande, huruvida sammanjämkning eller gemensam votering skall tillämpas här, utan det måste väl vara det faktiska riksdagsbeslutet, som blir avgörande för vårt ståndpunktstagande. Och det faktiska riksdagsbeslutet, mina herrar, det är ju, att andra kammaren har fastställt detta anslag till 8,800,000 kronor, under det att första kammaren har fastställt anslaget till 5,615,000 kronor. Det är detta beslut, som vi ha att utgå ifrån. Vad regeringen har föreslagit, det är ett förslag till riksdagen, men vad riksdagen beslutat i frågan, det är ett beslut, och detta beslut är utgångspunkten, såvitt jag ser, för vår behandling av ärendet praktiskt. Jag kan icke tillägna mig någon annan synpunkt på det spörsmålet.

Under sådana omständigheter kan jag icke godkänna, herr talman, att man utan vidare utmönstrar den del av beslutet, som andra kammaren gått in för, såsom det hela ovidkommande, utan jag måste betrakta det beslutet i sitt organiska sammanhang. Man har i denna kammare tagit en position till anslagssumman, och man har i första kammaren tagit en annan position. Att sönderdela detta godtyckligt kan ju vara ett sätt att leka med siffror och formler, men jag kan icke från min synpunkt godkänna ett sådant betraktelsesätt såsom riktigt.

Det föreligger sålunda icke någon i sak skiljaktig mening mellan mig och reservanterna i fråga om möjligheten att sammanjämka. Jag är för min del gärna beredd att medverka till ett förnyat försök att sammanjämka kamrarnas ståndpunkter. Om ett annat förslag förelegat i statsutskottet i stället för förslaget om att låta andra kammarens mening gälla för första halva budgetåret och första kammarens beslut gälla för den senare hälften av budgetåret, t. ex. ett förslag att skära av, för hela budgetåret, 2 kronor 50 öre per dag, skulle jag för min del röstat för en sådan sammanjämkning. Men det förslag, som förelåg,

Ang. kamrarnas skiljaktiga beslut rörande utjämning av kostnaderna för folkskoleväsendet. (Forts.)

kunde jag icke rösta för, ty det skulle efter mitt sätt att se inneburit, att jag skulle medverkat till att klippa av barnanslaget vid detta års slut, ehuru jag icke ansåg mig kunna medverka till att klippa bort det alls.

Den praktiska sidan av saken synes det mig vara möjligt få ånyo ventilerad, därest ärendet kommer tillbaka till statsutskottet för förnyat övervägande av huruvida sammanjämkning kan åstadkommas eller vi skola gå till gemensam votering, och därför kommer jag, herr talman, icke att motsätta mig en återremiss till statsutskottet av det föreliggande förslaget.

Herr förste vice talmannen **Bengtsson:** Herr talman! Gentemot den siste ärade talaren vill jag invända, att sättet att sammanjämka besluten behöver kammaren icke alls syssla med här i dag. Det blir statsutskottet, som, i händelse det blir återremiss, får taga ställning till den saken. Enligt min mening har kammaren här att pröva, huruvida det gäller endast ett anslagsbelopp eller även grunderna för anslaget. Enligt min mening gäller det bådadera.

Herr Lindskog anförde, att det ena tillkommit på grund av proposition och det andra i anslutning till en motion och menade, att grunderna ligga på propositionens sida. Jag förstår icke, hur han kan vidhålla detta. Då hela anslaget tillkommit på grund av en motion från början, men då detta icke helt kommit med i regeringens proposition, måste väl den, som icke är belåten med grunderna, motionera för att frågan skall bliva underställd riksdagens prövning.

Frågan huruvida anslag endast skall utgå till läraravdelning eller även i förhållande till barnantalet är en fråga som rör grunderna. Jag anser, att statsutskottet borde försökt sammanjämka ståndpunkterna, innan utskottet lämnat ärendet ifrån sig.

Som frågan nu ligger till, ber jag att få förena mig i yrkandet om återremiss till utskottet.

Herr **Jeppsson:** Herr talman! Då jag icke inom utskottet anslutit mig till den mening, som företrätts av reservanterna, skall jag be att med ett par ord få angiva, varför jag icke gjort det.

Jag har för det första haft en hel del betänkligheter mot att bryta en praxis, som praktiskt taget obruten följts sedan vårt nuvarande riksdagsskick tillkom. Visserligen har det hänt — jag tror det var på 90-talet — att man brutit denna praxis, men annars har den i stort sett följts. Herr Jonsson i Eskilstuna och andra talare ha sagt, att grundlagens bud är otvivelaktigt, att en sammanjämkning skall ske, då kamrarna stanna i olika beslut. Jag skall icke upptaga någon diskussion om den saken, men jag ber bara att få erinra därom, att, som jag nyss nämnde, man har följt en obruten praxis i 66 eller 67 år. Nu kommer man i detta ärende och säger att grundlagen är tydlig och klar och att i fall som detta sammanjämkning skall ske. Det är ju högst märkligt, att man under mer än en mansålder icke förrän just i detta fall upptäckt detta ovillkorliga bud i grundlagen.

Därför har jag, herr talman, icke velat vara med om att bryta denna mångåriga praxis. Dessutom har jag haft andra sakliga skäl, varför jag inte kunnat biträda det förslag till sammanjämkning, som förelåg inom utskottet. Dessa skäl ha redan ganska utförligt utvecklats av min ärade granne till höger, herr Törnkvist, så jag skall icke mycket giva mig in på desamma. Om man bifallit det förslag till sammanjämkning, som förelåg inom statsutskottet, då detta ärende där behandlades, hade det inneburit, att de grunder, som nu gälla för detta bidrags utgående, skulle gälla till och med den 31 december i år. Därefter skulle de av departementschefen förordade grunderna tillämpas, d. v. s.

Ang. kamrarnas skiljaktiga beslut rörande utjämning av kostnaderna för folkskoleväsendet. (Forts.)

därefter skulle bidraget per barn till folkskoleväsendet helt avskäras. Det var detta, som jag icke kunde vara med om, ty jag tog för givet, för att icke säga alldeles säkert förresten, att, om riksdagen bifölle det förslag till sammanjämkning, som här förelåg, hade det framdeles kommit att åberopas gentemot varje försök att återinföra ett bidrag per barn räknat till folkskolekostnadernas utjämnande. Det sades också ifrån visst håll inom utskottet att, om riksdagen tager detta förslag till sammanjämkning, då slippa vi striderna om det här anslaget, tills saken kan ordnas. Man menade därmed, att då var frågan angående bidraget per barn ur världen, till dess de här bidragsfrågorna blivit ordnade på grundval av skatteutjämningens förslag eller något annat.

Det är, herr talman, såväl med hänsyn till, som jag nyss nämnde, gällande praxis, som också med hänsyn till den prejudicerande inverkan, som ett beslut i anslutning till det inom statsutskottet föreliggande sammanjämkningsförslaget skulle få för denna fråga framdeles, som jag icke har kunnat biträda reservanternas förslag.

Herr **Lindman:** Herr talman! Jag har icke mycket att säga efter de anföranden, som hållits av herr Lindskog och av dem, som talat i samma riktning som han. Jag skulle bara vilja uttala en varning till kammarens ledamöter mot att i detta fall gå ifrån vad som varit praxis. Det är en utomordentligt viktig sak, att vi icke bara hålla på vad grundlagen säger. Grundlagen kan ju, det se vi av ordalydelsen i den paragraf, som handlar om detta, medgiva sammanjämkning eller gemensam votering, men då man har en praxis, som tillämpats under så lång tid, som här varit fallet, bör man, med absolut frånseende av vilketdera som är det riktiga i själva sakfrågan, icke gå ifrån praxis. Det tycker jag är en utomordentligt angelägen sak för kammaren att beakta. Ty, om kammaren i detta fall skulle följa reservanterna, komme kammaren, såsom herr Lindskog yttrade i debatten, att upprepade gånger få behandla precis liknande saker; där det kunde gälla lika obetydliga frågor som i detta fall, då det gäller de fem kronorna per barn. Här är otvivelaktigt anslagssumman det absolut avgörande och övervägande i jämförelse med de andra skiljaktigheter, som förefinnas mellan kamrarna.

Jag tillåter mig därför, herr talman, att instämma med herr Lindskog och yrka bifall till utskottets förslag.

Med herr Lindman förenade sig herrar *Lindmark*, *Holmdahl* och *Sandström*.

Herr **Linnér:** Herr talman! Det är ju så med de svenska grundlagarna, att när man söker tolka dem, måste man taga hänsyn icke endast till deras ordalag utan även till den praxis, som utvecklat sig. Gör man icke det, bryter man vid ett visst tillfälle en stadgad praxis, så innebär det, kan man säga, ungefär samma avsteg som en ändring av själva lagen, i all synnerhet när det gäller brytandet av en mycket långvarig rättspraxis, som infört en slags sedvana på grundlagens rättsområde.

Nu förefaller det visserligen, som om ordalagen otvivelaktigt skulle kunna medgiva en sådan sammanjämkning, som reservanterna föreslå, men å andra sidan vill det också förefalla, som om det vore lika otvivelaktigt, att praxis har fört riksdagen ifrån denna metod. Skulle man nu av en eller annan spekulation på utfallet i realiteten bryta denna praxis, tror jag man kommer till en ganska stor och ganska besvärande osäkerhet vid den framtida grundlagstolkningen och den framtida tillämpningen.

Det är nog alldeles visst, att det förekommer många sådana anslagsfrågor,

Ang. kamrarnas skiljaktiga beslut rörande utjämning av kostnaderna för folkskoleväsendet. (Forts.)

där vad man här kallar »villkoren» är sammanblandat med beloppen, och skall man då i varje fall ställas inför valet att antingen skicka ärendet tillbaka till utskottet för ett sammanjämkningsförsök eller att icke göra detta, så kommer man säkerligen att tynga den riksdagspraxis, som man hittills funnit sig väl av, på ett sätt som ingen önskar.

På grund av dessa skäl, som endast röra tolkningen men icke alls själva anslagsbeloppet eller anslagsfrågan, en sak som jag tror, att man här helt och hållet bör bortse ifrån, hemställer jag, herr talman, om bifall till utskottets omröstningsförslag och avslag på återremissyrkandet.

I detta anförande instämde herr *Westman*.

Herr **Jonsson** i Eskilstuna: Jag hade tänkt, herr talman, att denna debatt skulle bli så kort som möjligt, men så tycks inte bli fallet. Jag anser mig emellertid nödsakad att åtminstone med ett par ord svara på allt vad som anförts mot tanken på en sammanjämkning.

Jag tycker, att motståndarna till sammanjämkningen äro litet för stela i sin uppfattning och litet för formalistiska, vilket enligt min mening icke passar i vår tid. Jag skulle vilja fråga: Är det någon, som kan påstå, att i grundlagen finnas några som helst hinder för riksdagens kamrar att i ett sådant fall som detta försöka en sammanjämkning? Och jag skulle vidare vilja fråga: Är praxis så mycket förnämligare och så mycket förmer än grundlagens bud och de praktiska skäl, som kunna tala för att man följer vad grundlagen föreskriver?

Herr Jeppsson anförde, att han inte kunde vara med om att bryta praxis, ty detta skulle få en prejudicerande inverkan. Har herr Jeppsson studerat de fall, då riksdagen under årens lopp icke desto mindre försökt sig på en sammanjämkning i frågor, som varit likartade med denna? Praxis *är* redan bruten, det finnes prejudikat, där sammanjämkning har försökts i liknande fall och godtagits av kamrarna, det har jag talat om en gång förut.

Kamrarna äro för övrigt suveräna i det här fallet. Anses det, att en sammanjämkning icke är möjlig eller att praktiska skäl tala emot en sådan, då avslå naturligtvis kamrarna förslaget om sammanjämkning och gå till gemensam votering, som ju under alla förhållanden i sista hand måste äga rum, när det är fråga om statsutgifter. Jag anser, att den fara, som man nu målar ut från motståndarna till sammanjämkningen, nämligen att man här skulle skapa ett prejudikat, som skulle kasta oss in i alla möjliga äventyrligheter, jag anser, att den faran icke är för handen och att den invändning, som bygger på denna risk, icke är befogad.

Jag vidhåller mitt yrkande om återremiss.

Herr **Lindskog:** Ja, herr talman, det kan ju låta nog så bestickande vad herr Jonsson i Eskilstuna nyss sade, nämligen att man icke skulle vara formalistisk, utan handla efter råd och lägenhet för varje gång. Jag vill dock på det enträgnaste varna kammaren för att, när det gäller att tolka grundlagen, följa *den* praxis, som med avseende på grundlagens bud går ut på att handla efter råd och lägenhet för varje gång. I det avseendet tror jag, att kammaren tvärtom gör klokt i att vara ganska formalistisk och akta sig för att här införa en praxis, som kan medföra sådana konsekvenser, att kammaren vid varje särskilt tillfälle kan säga, att nu tycka vi si, och nu tycka vi så, och vi göra i varje fall vad vi anse vara det behagligaste och bekvämaste för sakens utgång. Det är för denna konsekvens jag vill varna. Man gör bäst i att gå

Ang. kamrarnas skiljaktiga beslut rörande utjämning av kostnaderna för folkskoleväsendet. (Forts.)

rakt fram och handla efter grundlagens föreskrifter och den praxis, som härvidlag har följts.

Jag vidhåller mitt yrkande.

Herr **Jeppsson:** Herr talman! Jag ber endast att i anledning av herr Jonssons i Eskilstuna senaste anförande få säga ett par ord.

Då han vände sig mot ett uttryck, som jag fällde här i mitt förra anförande, nämligen att ett beslut om detta sammanjämkningsförslag skulle verka prejudicerande, så ber jag att få erinra därom, att då jag använde det ordet och sade att ett bifall till det sammanjämkningsförslag, som förelåg i statsutskottet, skulle verka prejudicerande, så angav jag också, att det enligt mitt förmenande skulle verka prejudicerande för den framtida behandlingen inom riksdagen av just den anslagsfråga, som det här gäller.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen framställde nu propositioner angående det under överläggningen framställda yrkandet om ärendets återförvisande till utskottet för ny behandling, nämligen dels på bifall till berörda yrkande, dels ock på avslag därå; och förklarade herr talmannen sig anse svaren hava utfallit med övervägande ja för den förra propositionen. Herr Lindskog begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller det under överläggningen angående punkten 4 i statsutskottets förevarande memorial nr 51 framställda yrkandet om ärendets återförvisande till utskottet för ny behandling, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren avslagit berörda yrkande.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst samt anslagen, företogs omröstning med tillämpning av uppresningsförfarandet; och befanns därvid flertalet hava röstat för ja-propositionen, vadan kammaren beslutit återförvisa ärendet till utskottet för ny behandling.

Punkterna 5:o och 6:o.

De i dessa punkter föreslagna voteringspropositionerna blevo av kammaren godkända.

§ 6.

Föredrogos, men bordlades åter statsutskottets utlåtanden nr 52 och 53 samt bevillningsutskottets betänkanden nr 28 och 29.

§ 7.

Härefter föredrogs jordbruksutskottets memorial, nr 68, angående kamrarnas skiljaktiga beslut i fråga om anslaget till fraktlindring för kalk; och blev den i detta memorial föreslagna voteringspropositionen av kammaren godkänd.

§ 8.

Andra kammarens femte tillfälliga utskotts utlåtande, nr 5, som nu föredrogs, bordlades ånyo.

§ 9.

Ordet lämnades på begäran till herr **Lindman**, som anförde: Herr talman! Jag ber endast få hemställa, att kammaren ville medgiva, att det på föredragningslistan i dag först uppförda ärendet, nämligen Kungl. Maj:ts proposition nr 216, måtte erhålla en förlängd motionstid av tio dagar utöver den ordinarie motionstiden.

Denna hemställan bifölls.

§ 10.

Ang. inrättande av en medborgarskola för värnpliktiga.

Till avgörande företogs andra kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande, nr 4, i anledning av väckt motion, nr 403, angående inrättande för värnpliktig ungdom av en allmän skola för medborgarkunskap och fysisk fostran.

I en inom andra kammaren väckt, till dess första tillfälliga utskott hänvisad motion, nr 403, hade herr *Petersson* i Lerbäcksbyn *m. fl.* hemställt, att riksdagen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t begära, det täcktes Kungl. Maj:t låta utreda — genom ungdomsarbetslöshetssakkunniga eller annorledes — huruvida till motarbetande av ungdomsarbetslösheten en allmän skola för medborgarkunskap och fysisk fostran borde inrättas för värnpliktig ungdom i anslutning till, men skild från själva värnpliktstjänstgöringen, samt förelägga riksdagen de förslag, vartill utredningen kunde giva anledning.

Utskottet hemställde, att förevarande motion icke måtte föranleda någon andra kammarens åtgärd.

Reservation hade emellertid avgivits av herrar *Lundell* och *Olsson* i Staxäng, vilka föreslagit, att riksdagen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t begära, det täcktes Kungl. Maj:t låta utreda, huruvida till motarbetande av ungdomsarbetslösheten en skola av mera allmän omfattning för medborgarkunskap och fysisk fostran borde inrättas för värnpliktig ungdom i anslutning till, men skild från själva värnpliktstjänstgöringen, samt förelägga riksdagen de förslag, vartill utredningen kunde giva anledning.

Utskottets hemställan föredrogs; och yttrade därvid:

Herr **Petersson** i Lerbäcksbyn: Herr talman! Motionärerna ha all anledning att vara första tillfälliga utskottet tacksamma för att utskottet ägnat det föreliggande ärendet en så omfattande och grundlig förberedande behandling. Denna vår tacksamhet gäller även och icke minst chefen för generalstaben, som, ehuru han ansett sig icke böra tillstyrka en utredning i enlighet med motionärernas förslag, likväl gjort sig mödan att utarbeta en plan med tillhörande kostnadsberäkning för kurser i överensstämmelse med motionärernas utredningslinje. Är man liksom motionärerna övertygad om att sista ordet icke är sagt i och med utskottets avstyrkande utlåtande, utan att frågan kommer tillbaka i ena eller andra formen, så måste man finna det värdefullt att vi genom de infordrade yttrandena fått en fingervisning, hur problemet i fortsättningen helst bör angripas.

Såvitt jag har kunnat finna, är det huvudsakligen tre skäl, som bestämt utskottets avstyrkande. Det första är att skolan av motionärerna har betecknats såsom allmän, medan den i verkligheten skulle få allenast en begränsad omfatt-

Ang. inrättande av en medborgarskola för värnpliktiga. (Forts.)

ning, i det att först och främst flickorna icke skulle komma med och att därutöver den manliga ungdomen icke på långt när skulle kunna tagas med i full utsträckning. Ja, hade det gällt att slutgiltigt lösa problemet om medborgarskolan nu och i ett sammanhang, då medger jag, att denna invändning hade kunnat väga ganska tungt. Nu däremot, när det tillsvidare endast är fråga om en av arbetslöshetsskäl betingad anordning, synes avgörande vikt icke böra tilläggas den omständigheten, att skolan icke kan omsluta all svensk ungdom i en viss ålder. Vad flickorna angår tycker jag det faller sig rätt naturligt, att de icke kunna tagas med i det här sammanhanget. Som någon »samskola» lämpar sig ju icke medborgarskolan i den utformning, som vi förslagsvis givit dem, hur mycket man än kan i övrigt behjärta önskemålet om »hemtrevnad i kasern». Vi ha för övrigt ansett oss så mycket hellre kunna utelämna flickorna i detta sammanhang, som jag tror, att det mycket väl går för sig att ordna deras fortsatta utbildning på annat sätt. Det torde vara en ganska allmän uppfattning, att den yrkesbestämda fortsättningsskolan har slagit mycket väl ut vad flickorna beträffar och i varje fall bättre än när det gäller gossarna. Det förefaller också, som om denna skola skulle kunna utan svårighet utbyggas, i den mån så påfordras, i en efter flickornas speciella bildningsbehov avpassad riktning.

Generalstabschefen har beräknat att man med hänsyn till kasernutrymmen och andra omständigheter skulle kunna taga emot högst 15,000 man. Jag tycker det är ganska vackert så, särskilt när man vet, att hela antalet elever vid de nu pågående vinterkurserna vid folkhögskolorna, vilka just i dagarna avslutas, icke uppgår till fullt 4,000. Men därtill kommer, att generalstabschefen undantagit vissa förläggningsorter, där det ansett förenat med svårigheter att få civila lärarkrafter, men där det vid en fortsatt utredning säkerligen skulle visa sig möjligt att anordna en sådan här skola. Överhuvud taget har jag i likhet med reservanterna den uppfattningen, att generalstabschefen i någon mån överskattat svårigheten att få civila lärarkrafter.

Den andra huvudanmärkningen gäller kostnaderna. Dessa ha av generalstabschefen beräknats till 5 miljoner kronor under en tre månaders kurs för 15,000 man. Det är uppenbart, att detta är en mycket ansenlig summa. Även här torde man dock kunna tänka sig vissa jämkningar under en fortsatt utredning av ärendet. Jag har varit i tillfälle att därom rådgöra med en på det militära området mycket sakkunnig person, som menar, att man ju t. ex. inte behöver räkna med så högt lärararvode som 10 kronor per undervisningstimme för de civila lärarkrafterna. Till jämförelse må nämnas, att i den proposition, som vi fingo i går, nr 216, beräknas lärararvodet vid de kurser för arbetslösa, som anordnas med medel ur arbetslöshetsanslaget, till 2 à 5 kronor per undervisningstimme och endast i undantagsfall till något därutöver. Munderingskostnaden torde också kunna nedräknas. Det blir väl ändå en viss skillnad, om det gäller övningar i terräng, i skog och mark, eller om det är fråga om undervisning i en skola, där arbetet huvudsakligen är förlagt inomhus. Penningbidraget till eleverna har i motionen beräknats till 50 öre per dag i likhet med vad som utgår till de värnpliktiga. Det kan vid en fortsatt utredning måhända visa sig rimligt, att man räknar ned bidraget i någon mån, med hänsyn till att detta är en skola helt inrättad till de ungas eget gagn. Och då man tager upp vissa poster så pass rikligt, som man har gjort i generalstabschefens förslag, så är det väl icke heller nödvändigt, att reserven beräknas så högt som till 13 % av det hela.

Allt som allt, bör det icke vara omöjligt att bringa ned kostnaderna rätt betydligt. Jag medger dock, att även om man bringar ned utgifterna med 1 miljon eller något mera, så utgör även återstoden en ganska ansenlig summa. Men

Ang. inrättande av en medborgarskola för värnpliktiga. (Forts.)

man får väl väga kostnaderna i detta fall mot det resultat, som uppnås för dessa, jämfört med de utgifter, som beräknas i vissa andra fall. I den i går avgivna propositionen nr 216 uppskattar departementschefen kostnaden för understödsverksamheten för de arbetslösa till 20 miljoner kronor, och av detta belopp förmodar jag, att en icke oväsentlig del kommer att avses för arbetslösa i de yngre årsgrupperna.

Jag har sparat utskottsmajoritetens kanske mest vägande avslagsskäl till sist. Utskottet befarar, att tvånget att genomgå skolan skulle kännas såsom en orättvisa och därigenom komma att utöva en menlig inverkan på de ungas inställning till skolan och skolarbetet. Motionärerna ha ingalunda varit främmande för den synpunkten. Vi ha tvärtom förutskickat, att detta är den ojämförligt svåraste sidan i hela problemet och den, som framför allt måste noga och ingående övervägas. Men vi ha samtidigt menat, att olägenheter och fördelar väl i någon mån få vägas mot varandra.

För de arbetslösa värnpliktiga bör ju olägenheten av en sådan här anordning inte bli så överväldigande stor. Det förekommer redan nu i viss mån hänvisning till kurser för arbetslösa, och i jämförelse med tvånget att gå arbets- och sysslolös, ett tvång, som många äro underkastade i denna tid, får jag säga, att tvånget att genomgå en tre månaders medborgarskola närmast skulle vara att betrakta såsom en *frihet*.

Vad återigen angår de icke arbetslösa ungdomarna, så vet jag mer än väl, att både principiella betänkligheter och praktiska olägenheter kunna vara förenade med ett inkallande också av dessa. Men om man, såsom motionärerna förutsatt, förlägger skolan till tiden omedelbart före värnpliktsövningarna, skulle ju olägenheterna i varje fall icke bli större än om själva övningstiden vore tre månader längre. Det är nu en gång för alla så, att i hårda tider sättes de enskildas vilja till solidaritet med varandra på prov. Jag har hyst så höga tankar om de unga männen i vårt land, att jag vågat förutsätta, att de skulle vara villiga att underkasta sig en av sociala skäl betingad medborgarplikt. Vid samtal som jag haft med unga lantmän om denna sak, har jag också funnit, att jag icke misstagit mig i den delen.

Jag skall, herr talman, strax sluta mitt anförande. Jag skall emellertid dessförinnan med ett par ord sammanfatta de för oss avgörande motiven. Det, som närmast givit anledning till att motionen framkommit just nu, har varit hänsynen till ungdomarbetslösheten och en önskan att kunna göra något för att motverka densamma. Att de unga vid inträdet i den produktiva åldern på grund av arbetslöshet icke finna användning för sina kunskaper och färdigheter ha vi i motionen betecknat som ett av de mest skrämmande dragen i tidens sociala ansikte. I den i går avlämnade propositionen, nr 216, som jag redan funnit anledning åberopa ett par gånger, uttalar departementschefen om denna sak några ord, i vilka jag helt och oreserverat kan instämma. Det heter där: »Tvekan lärer icke på något håll råda därom, att ett av de mest beklämmande dragen i bilden av det nuvarande arbetslöshetstillståndet utgöres av läget för de unga, som uppnått arbetsför ålder men ännu icke lyckats få fast anställning i något yrke. Arbetslöshetens skadeverkningar kunna för dessa grupper av arbetslösa sträcka sig över hela deras liv, i det de aldrig få tillfälle att förvärva erforderlig yrkesskicklighet samt ofta komma att lida av de skador i psykiskt hänseende, som den tvungna sysslolösheten medför.» Utan att på något sätt inbilla oss, att vårt uppslag skulle, om det realiserades, komma att utöva någon undergörande verkan i detta fall, ha vi dock vågat tro, att det skulle ha någon betydelse, dels därigenom att man under en viss, låt vara relativt kort tid toge hand om de arbetslösa i en viss ålder, och dels därigenom, att man skulle frigöra ett antal platser, som kunde i viss utsträck-

Ang. inrättande av en medborgarskola för värnpliktiga. (Forts.)

ning beräknas bli besatta med andra eljest arbetslösa. Bakom detta motiv, som närmast har föranlett att motionen kommit fram just nu, ligger ett annat längre gående syfte, och det är, att vi velat bereda tillfälle för den manliga ungdomen att komplettera sin skolutbildning vid en tidpunkt, då de själva mera allmänt torde ha kommit till insikt om värdet av en sådan kompletterande utbildning. Själva behovet därav är så klart dokumenterat, bland annat genom adjunkten Cederblads undersökningar, och så allmänt erkänt, att jag icke behöver uppehålla mig därvid. Många skriva det resultat som framkommit vid dessa undersökningar på den — som de älska att uttrycka det — bristfälliga folkskolebildningen. För min egen del har jag, herr talman, aldrig velat deltaga i det moderna klandret av våra offentliga barndomsskolor, folkskolan och dess påbyggnad fortsättningsskolan. Personligen har jag ett starkt intryck av allvaret och målmedvetenheten i det arbete, som därinom utföres, men man kan icke begära av dessa skolor, att de skola komma utöver sina egna möjligheter. De äro hänvisade att släppa ifrån sig eleverna vid en tidpunkt, då dessa i regel ännu icke lärt sig inse betydelsen av att lära sig någonting för livet. Hur oändligt ofta händer det icke, att man, när man kommer till tals med unga litet mera mogna män om dessa ting, får höra ungefär det här resonemanget, att när jag gick i folkskolan eller i fortsättningsskolan, var jag för ung och för oförståndig för att inse, att jag behövde lära mig någonting. Då gällde det att komma ifrån det, så fort som möjligt. Om jag nu finge gå om skolan igen, skulle det bli på ett helt annat sätt. Många söka ju också framgångsrikt komplettera sina bristfälliga kunskaper genom att söka sig in vid folkshögskolor och lantmannaskolor eller genom att deltaga i frivilliga utbildningskurser, men icke på långt när alla, som behöva det, komma sig för därmed eller bliva i tillfälle därtill. Folkhögskolorna äro ju för övrigt för närvarande så överbelagda på många håll och så upptagna i övrigt, att de endast i mycket ringa utsträckning kunna taga emot ytterligare elever. Nödvändigheten att under alla förhållanden utanordna betydande anslag till motverkande av arbetslösheten har lett oss på tanken att en del av dessa medel skulle komma till den bästa användningen, om de finge tagas i anspråk för att i viss utsträckning förverkliga den gamla medborgarskoletanken.

Utskottet har emellertid på anförda skäl icke ansett sig kunna tillstyrka en utredning i enlighet med motionens linjer, och jag inser mycket väl, att det finnes ytterligt små utsikter, om ens några, att på den vägen nu nå något positivt resultat. I motionen har emellertid också pekats på en annan väg, och den har i viss mån vunnit stöd i det av generalstabschefen avgivna yttrandet. Man skulle, om jag så får säga, experimentera sig fram genom att anordna vissa försökskurser. Denna tanke har upptagits i reservationen. Enligt generalstabschefens yttrande skulle man vid förslagsvis 5 infanteriregementen kunna anordna försökskurser för en beräknad kostnad av 450,000 kronor, en kostnad, som torde kunna nedbringas i enlighet med vad jag tidigare tillåtit mig anföra. Det vill förefalla, som om de invändningar som riktats mot själva motionen icke skulle kunna med någon nämnvärd styrka göras mot en på detta sätt begränsad anordning. Allt tal om tvång förfaller, eftersom det gäller frivilligt uttagna värnpliktiga. Icke heller kostnaderna behöva verka avskräckande; snarare är det väl så, att det skulle strida mot god ekonomi att icke utnyttja de möjligheter, som här stå till buds: vi ha våra kasernutrymmen, som endast ofullständigt tagas i anspråk för sitt ursprungliga ändamål, vi ha en omfattande organisation för inackordering och förplägnad, som fungerar både billigt och säkert, och vi ha de militära lararkrafterna, som stå till förfogande för en mycket ringa kostnad. Jag ifrågasätter därför, om icke

Ang. inrättande av en medborgarskola för värnpliktiga. (Forts.)
kammaren skulle vilja stödja ett yrkande av denna begränsade omfattning, och tillåter mig i samförstånd med mina medmotionärer och reservanterna att redan nu framställa ett sådant yrkande.

Jag hemställer sålunda, herr talman, att andra kammaren med anledning av motionen II: 403 och i anslutning till vad generalstabschefen i däröver avgivet yttrande anfört ville för sin del besluta i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, det täcktes Kungl. Maj:t taga under övervägande, huruvida, till motarbetande av ungdomsarbetslösheten, försökskurser av i generalstabschefens yttrande angiven omfattning må under instundande vinter med medel ur arbetslöshetsanslaget anordnas för frivilligt uttagna värnpliktiga av 1933 års klass.

Häruti instämde herrar *Holmström*, *Gustafsson* i Välsnäs och *Christiernsson*.

Herr **Mosesson:** Herr talman! Motionären var ju nöjd med den behandling, som han har fått, ehuru han icke var glad över det resultat, till vilket utskottet hade kommit. Jag skulle redan nu vilja säga den ärade huvudmotionären och andra, som sympatisera med honom, att vi allesammans ha den meningen, att ungdomsarbetslösheten med de deprimerande verkningar, som den har, är ett så allvarligt ont att alla positiva krafter böra förenas för att söka råda bot för detta onda. I det syftet hoppas jag, att motionärernas inressen taga sig sådana uttryck, att vi kunna enas, något som vi ju icke ha kunnat göra, när det gäller det förslag, som motionärerna givit uttryck åt i sin motion.

Det är ju tvenne skäl, som motionärerna ha åberopat för sitt förslag. Det ena skälet är den rådande arbetslösheten bland ungdomen. Det andra skälet är deras önskan att främja folkbildningen genom en allmän medborgarkurs. Nu skulle man kunna säga, att vart och ett av dessa skäl i och för sig är så talande, att man skulle kunna reflektera på saken även bara på grund av ett av dessa skäl. Om man då så att säga för tillsammans båda dessa skäl, bör väl — så skulle man kunna resonera — argumenteringen för ett positivt förslag bli så mycket starkare. Jag tror emellertid, herr talman, att dessa två skäl, ehuru var för sig talande, i förening dock bli svagare, än om blott ett av dessa skäl åberopats. Om jag åberopar det första skälet, nämligen arbetslösheten bland de unga, och påyrkar en allmän medborgarskola, till vilken de unga i värnpliktsåren skulle kommenderas, skulle det dock icke mer än i ringa mån leda till hjälp mot arbetslösheten. Det kan tvärtom bli så, att det kan komma att innebära en ökning av arbetslösheten bland ungdomen. Som var och en, som har intresse för dessa saker, har förnummit, är det icke så ofta, som ungdomen blir arbetslös på grund av att den inkallas till repetitionsmöten. Däremot blir så fallet i högre grad i samband med inkallelse till den första tjänstgöringen, som är den längre tjänstgöringen. När den föregående ärade talaren sade, att han icke trodde, att arbetslösheten bland ungdomen skulle bliva så väsentligt mycket större, om man till den nu gällande värnpliktstjänstgöringen lade en 3 månaders kurs, vill jag säga, att jag fruktar att ett sådant beslut just skulle komma att öka arbetslösheten bland ungdomen på ett mycket betänkligt sätt.

Det förslag, som motionären nyss kom fram med, att man skulle i enlighet med vad generalstabschefen antytt erbjuda dem, som frivilligt anmälde sig, att genomgå en sådan här kurs, är ju rimligare. Då skulle ju en av de olägenheter, som äro förenade med motionärens ursprungliga förslag, vara borteliminerad. Vi kunna således icke tänka på att göra denna skola till en allmän skola. Vi voro inom utskottets majoritet av den meningen, och det lät på

Ang. inrättande av en medborgarskola för värnpliktiga. (Forts.)
motionären som om han också hade den meningen, att vi säkerligen skulle kunna nå ett avsevärt bättre resultat ur bildningssynpunkt på andra vägar, än de vägar, som motionären ha anvisat. Vi kunna icke tänka oss att främja folkbildningen genom att gå tvångets väg, och därför kan jag, herr talman, icke hemställa om annat än bifall till vad utskottet i förevarande utlåtande föreslagit.

Herr **Lundell:** Herr talman! Då den reservation, som är fogad till utskottets utlåtande i detta ärende, är rätt utförlig och huvudmotionären dessutom utförligt utvecklat den ståndpunkt, som vi anhängare till denna skoltanke ha, är det därutöver icke mycket att tillägga. Jag vill emellertid ytterligare belysa några punkter i utskottsmajoritetens motivering och de yttranden, som ha kommit in till utskottet från olika myndigheter.

Utskottsmajoriteten fäster uppmärksamheten på de bildningsmöjligheter, som skapats av fackorganisationerna genom studiecirklar, bildningsförbund m. m. Jag vill icke förringa dessa bildningsmöjligheters betydelse men jag tror, att det i mycket stor utsträckning är så, att man genom dessa bildningsmöjligheter söker att uppföra en kunskapsbyggnad på, så att säga, lösan sand. Där finnes icke den elementära grunden att bygga på. Folkbildningsförbundet, som har yttrat sig i ärendet, säger, att man, för att de vuxnas bildningsarbete skall lyckas, behöver individualisera arbetet efter de olika människornas behov. Folkbildningsförbundets tankegång överensstämmer i den delen med utskottsmajoritetens uppfattning. Jag vill för min del polemisera emot denna tankegång. Jag anser, att man icke kan individualisera ett bildningsarbete, förrän det finnes vissa elementära grunder att bygga på. För att man skall med någon verklig behållning kunna studera samhällskunskap, föreningskunskap och nationalekonomi eller få någon inblick i de tekniska och naturvetenskapliga framstegen, är det absolut nödvändigt, att man kan läsa, skriva och räkna, och det är icke alltid väl beställt i dessa avseenden. Med att kunna läsa menar jag då icke bara, att man skall kunna fonetiskt återgiva de bokstavstecken, som stå i texten, utan jag menar, att man skall kunna få tanken att uppfatta, vad som står skrivet, och det brister mycket i det avseendet. Vidare har det sitt stora värde, att det man skriver blir så pass ordentligt skrivet, att satserna innehålla både subjekt och predikat, så att alltså det skrivna blir begripligt för den, som skall läsa det. Räkning är alldeles säkert en mycket svag punkt hos ungdomen i värnpliktsåldern. Det har jag varit i tillfälle att konstatera själv och många med mig. Det är naturligtvis önskvärt, att man åtminstone behärskar de fyra räknesätten i hela tal. Vi skola icke tala om sådana konstigheter som decimalbråk och allmänna bråk. Det vore att sätta pretentionerna för högt. Nu vet jag visserligen, att den högste vårdaren av rikets skolväsen gjort en attack mot matematiken och vill tränga tillbaka den till förmån för humaniora. Men jag tror icke, att jag missbrukar hans frånvaro i kammaren i dag, om jag säger, att jag tror, att han icke vill tränga ut kunskapen om de fyra räknesätten i hela tal. Men det är ej bara det schematiska räkneförfarandet, som har sitt värde, utan även att man inför det praktiska livets skiftande problem kan använda räknesätten, så att man t. ex. ej multiplicerar i stället för att dividera. Det kan hända, att sådana reflexioner, som jag här fört fram, förefalla en del av kammarens ledamöter överdrivna, men när man sett, hur det är i verkligheten, bringas man att påpeka dessa självklara saker. Trots vår dyrbara folkskoleutbildning är det, då ungdomen kommit till värnpliktsåldern, tyvärr mycket som fallit bort ur huvudet, om det någon gång funnits där inpräntat, och då behöver det återupplivas. Och den återupplivning, som sker i fortsättningsskolan, sker

Ang. inrättande av en medborgarskola för värnpliktiga. (Forts.)

nog i en ålder, där den ej gör den rätta effekten. Nu kunna naturligtvis icke studiecirklar och bildningsförbund taga sig för att återuppliva dessa elementära grunder. Åtminstone tror jag ej, att de i regel göra det. Men det skulle vara den första sak, som denna medborgarskola skulle taga hand om, låt oss säga under första månaden. Det är klart, att när det är fråga om en utbildning, som börjar på ett så elementärt stadium, behöver man ej som generalstabschefen hesitera inför att använda andra lärarkrafter än sådana, som ha akademisk utbildning.

Det är en liten egendomlighet i utlåtandet, som jag vill tillåta mig att fästa uppmärksamheten på, därför att den har principiell betydelse. Bland de 8 personer, som utgöra utskottets majoritet, är det 5 socialdemokrater. Nu är det ju så, att i andra frågor av större vikt och betydelse än här förevarande har det från socialdemokratiskt håll betonats, att man i fråga om sakkunnigutlåtanden knappast kan fästa något avseende vid vad myndigheter yttrat i frågor, där de icke vore speciellt sakkunniga. I fråga om detta utlåtande har denna princip nu tillämpats på det sättet, att ur skolöverstyrelsens yttrande har utskottets majoritet tagit in just den del, där skolöverstyrelsen yttrat sig om förslagets inverkan på arbetslösheten och på den fria arbetsmarknaden, områden, som ligga utom skolöverstyrelsens speciella kompetens. Var och en kan jämföra vad utskottet anför i femte stycket av sitt utlåtande, där det heter: »Närmast avse motionärerna etc.», med tredje stycket i skolöverstyrelsens yttrande. Det är ej satt inom citationstecken utan direkt skuret in från den ena texten i den andra, och jag förmodar, att det gjorts, för att man ej skulle märka, att man stött sig på ett yttrande av en på detta område osakkunnig myndighet. För att vara konsekvent har man, så vitt jag kunnat se, i stället icke tagit in något av skolöverstyrelsens yttrande i de punkter, där skolöverstyrelsen kan anses vara speciellt sakkunnig.

Huvudmotionären har redan nämnt om, att tvånget för de inkallade eller olägenheten för de inkallade att infinna sig före värnpliktsövningarna i 3 månaders tid icke skulle behöva vara så svårt, och det vill jag understryka. Det kan omöjligt förorsaka så stora olägenheter, i synnerhet om dessa 3 månader skulle komma att bli förlagda till den tidiga våren, som det här närmast vore fråga om. Det har naturligtvis sin riktighet, som utskottets ärade ordförande anförde, att en repetitionsövning på 1 månad bereder de inkallade mindre olägenheter än en längre inkallelse, men om dessa ytterligare 3 månader, som det är fråga om, ligga på den tidiga våren, då arbetslösheten annars är så stor, kan man icke säga, att det blir några allvarliga olägenheter.

Något vidare utöver detta vill jag nu icke upptaga kammarens tid med. Den till utskottets utlåtande fogade reservationen ställer ju ett tämligen stort krav på statens ekonomi, och därför har det av huvudmotionären gjorts ett förändrat yrkande av mindre räckvidd. Jag vill tillåta mig att i sakens intresse hemställa om bifall till detta av herr Petersson i Lerbäcksbyn under diskussionen framställda yrkande.

Under detta anförande hade herr förste vice talmannen övertagit ledningen av kammarens förhandlingar.

Herr **Erlander:** Herr talman! Herr Petersson i Lerbäcksbyn underströk i slutet av sitt anförande mycket energiskt de vådor, som ungdomsarbetslösheten medför för individen och för samhället. Jag tror icke, att jag behöver motivera mitt påstående mycket, när jag säger, att den utskottsmajoritet, som i dag går emot herr Peterssons motion, delar i allra högsta grad den synpunkten, att vi i ungdomsarbetslösheten ha ett samhällsont, som hotar att tillfoga vårt

Ang. inrättande av en medborgarskola för värnpliktiga. (Forts.)
samhälle skador, som kanske bli omöjliga att reparera. Vi förstå, vad det betyder för våra unga arbetslösa att under långa perioder vara dömda till tvungen sysslolöshet. Vi ha, åtminstone vi socialdemokrater, den uppfattningen att det är samhällets oavvisliga plikt att se till, att de unga i så stor utsträckning som möjligt komma in i det produktiva arbetet, och jag vill i det sammanhanget påminna kammaren om, att detta års riksdagsförhandlingar följas med spänd uppmärksamhet av tusentals unga arbetslösa, som ha fått ett hopp om, att de skola få en chans att komma med i det produktiva arbetet. Men jag för min del har, trots att jag ofta arbetat i ungdomsorganisationer och detta även denna vår, icke hos någon arbetslös påträffat den förhoppningen, att den motion vi i dag behandla skulle för dem innebära en lösning av svårigheterna. Om man läser motionen, så undrar jag, om man icke måste få det intrycket, att även motionärerna varit ganska medvetna om, att den väg de anvisat knappast är framkomlig. På annat sätt kan jag icke förstå, varför motionärerna så energiskt reserverat sig på vissa punkter. De säga, att deras motion endast får uppfattas som ett inlägg i diskussionen om arbetslöshetens bekämpande. De säga, att de icke vilja binda sig, att de icke vilja taga ställning till sitt eget förslag, förrän en allsidig utredning föreligger, som kan visa, hur förslaget kommer att verka i praktiken. Ja, mina herrar motionärer, nu ha vi genom de yttranden utskottet infordrat på sätt och vis fått en så allsidig utredning, som vi kunna begära. Det visar sig, att de myndigheter, som ha sakkunskap på detta område, samt och synnerligen ha gått emot motionärerna och klargjort de skäl, varför de anse, att det förslag, som motionärerna skisserat upp, icke är realiserbart.

Om vi nu skulle granska, vad motionärerna föreslagit, finna vi, att det är en gammal tanke, som möter oss i motionen, nämligen den, att man i tider av ungdomsarbetslöshet kan lätta denna genom en utbyggning av den obligatoriska skolgången. Tidigare har den tanken mött oss så, att man föreslagit ytterligare ett års utbildning i folkskolan eller ytterligare ett års utbildning i fortsättningsskolan och dylikt. Det nya skulle nu vara, att man föreslår 3 månaders kulturell värnpliktstjänstgöring, och denna kulturella värnplikt skulle användas till medborgerlig och fysisk fostran. Herr Petersson i Lerbäcksbyn tycktes vara fullt medveten om, att man genom denna obligatoriska värnplikt icke nådde målet, en allmän medborgarskola. Men den saken var reservanten herr Lundell ej övertygad om, eftersom han byggde sitt anförande här på en motivering, som återfinnes i motionen, men som herr Petersson i Lerbäcksbyn gick ifrån. Herr Lundell bygger på motionens allmänna inställning, att här gäller det att skapa en allmän medborgarskola. Jag tror, att var och en, som läst remissyttrandena, skall finna, att förslaget ingalunda innebär en allmän medborgarskola. För det första är den kvinnliga ungdomen utesluten. Jag vill personligen deklarera, att finnes det några människor i landet, som ha ett utpräglat behov av medborgerlig fostran, så är det våra unga kvinnor, därför att deras sysselsättning ofta hindrar dem att deltaga i det frivilliga folkbildningsarbetet i samma utsträckning som männen. Kvinnorna räknas bort från denna allmänna medborgarskola och redan därigenom förlorar den sin karaktär av allmän. Men med männen är det praktiskt taget lika illa. År 1929 hade vi i landet en årskull på 59,000 unga män i åldern 20—21 år. Nu föreslå motionärerna, att vi skola införa en ökad medborgerlig fostran för en fjärdedel av dessa eller för 15,000. Vad tror man, att man vinner genom att ge en fjärdedel av den manliga årskullen en dylik fostran under 3 månader? Men sedan kommer det till en del omständigheter, som jag vill fästa uppmärksamheten på. Denna fjärdedel av de unga männen måste tagas ut efter vissa grunder; de måste tagas ut genom obligatorisk skolplikt. Det är vuxna män, som skola tvingas på skol-

Ang. inrättande av en medborgarskola för värnpliktiga. (Forts.)

bänken. Detta vore kanske möjligt, om tvånget gällde generellt och för alla samhällsmedborgare, men ett tvång, som riktar sig mot ett mindretal, 25 % av de unga i denna ålder, måste kännas som en kränkning av deras rätt, och jag vill se den pedagogiska arbetsglädjen i en skola, som blir uppbyggd efter dessa principer. Härtill komma vissa andra omständigheter. Dessa unga människor, som tvångsvis kommenderas till skolbänken, befinna sig i en ålder, då alla folkbildningssakkunniga anse uppenbart, att om fostran skall givas, kräves en stark differentiering av undervisningen. Det gäller att anpassa undervisningen efter de behov, som möta hos ungdomen. Det går ej att mata tjuguåringar med ett lärostoff, som om de voro automater, utan här gäller att få fram en skolform, som smidigt anpassar sig efter de studerandes behov. Enligt förslaget skall en likformig undervisning beredas ett mindretal unga män, och de svårigheter som komma att möta bli ej mindre genom att skolorna äro tänkta att förläggas till våra militära kaserner. Jag vill ej påstå, att dessa äro oanvändbara som skollokaler, men jag tror, att kasernförläggning innebär ganska stora svårigheter för de unga människor, som där skola få sin undervisning, därigenom att de icke erhålla tillräckligt utrymme för att i lugn och ro bedriva sina studier.

Jag skall ej längre gå in på en motivering, varför jag anser, att den skolform som är föreslagen ej kan ge särskilt goda resultat. Jag frågar kammarens ledamöter, om det är rimligt, att vi vid en riksdag, där vi skurit ner anslag till kulturändamål, på vilka vi satt stort värde — herr statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet sade, att han faktiskt kände detta så, som om han skure sig själv i hjärtat — där vi minskat anslaget till folkbibliotek med 50,000 kronor, där vi minskat anslaget till föreläsningsverksamhet med 100,000 kronor o. s. v. och där vi spolierat stora värden för den fria folkbildningsverksamheten, är det rimligt att vi då gå in för en skolform, som förefaller så ytterst litet önskvärd som denna medborgarskola. Nu säger man, att det kan vara möjligt, att den som allmän medborgarskola har sina brister och ej fyller de krav, som ställas på en sådan, men att här är avsikten att avhjälpa arbetslösheten och att det gäller åtgärder till dess bekämpande. Jag vill då säga, att praktiskt taget allt eller åtminstone en stor del av vad jag tidigare anfört som kritik mot denna anordning som allmän medborgarskola gäller även, om man betraktar skolan som en undervisningsform för de unga arbetslösa. Skola vi stärka motståndskraften hos våra unga arbetslösa, skola vi ge dem styrka att gå igenom de svårigheter, som arbetslösheten medför, gäller det att väcka deras studieintresse, intresset hos dem själva för att utvidga sina kunskaper. Av vad jag sagt om den allmänna medborgarskolan är det klart, att jag icke anser, att den har den fostrande betydelse, som här är nödvändig. Men härtill komma ett par speciella skäl. Det ena är, att när det gäller fostrande verksamhet för de unga arbetslösa har det utexperimenterats en form, som är smidigare och betydligt bättre och dessutom har den fördelen, att den ställer sig avsevärt billigare, och det är de kurser för arbetslös ungdom, som genom arbetslöshetskommissionens försorg för närvarande anordnats i bygderna. Där undervisas för närvarande 7,000 personer. Skillnaden mellan de 7,000 människor, som erhålla undervisning i dessa arbetslöshetskurser, och de 15,000, som motionärerna vilja att vi skola kommendera till den allmänna medborgarskolan, är ej större, än att om vi lägga en del av de kostnader medborgarskolan skulle draga på en utökning av dessa kurser, få vi långt bättre och säkrare resultat.

Vari skilja sig då dessa kurser förnämligast från den ifrågasatta medborgarskolan? Jo, först och främst däri att den arbetslöse icke förlorar kontakten med sin hembygds arbetsmarknad, när han genomgår kurser, anordnade av statens arbetslöshetskommission. Han har en chans, att om en plats öppnar

Ang. inrättande av en medborgarskola för värnpliktiga. (Forts.)

sig på den fria arbetsmarknaden, han kan få anknytning med och inträde i det produktiva arbetet. Det är en väsentlig skillnad, som jag för min del håller ganska styvt på, men dessutom kan kursverksamheten där differentieras efter orternas och kursdeltagarnas behov på ett mycket smidigare sätt än vad som kan ske i medborgarskolan.

Det är klart, att som för närvarande kurserna äro ordnade bereder det landsbygdskommunerna vissa svårigheter att få lärarkrafter till arbetslöshetskurserna. Men jag ber att få fästa uppmärksamheten på, att det är ingenting, som hindrar, att vi anställa lärarkrafter av den stora mängd utbildade lärare, både akademiker och folkskollärare, som gå arbetslösa, att sköta dessa kurser ute i bygderna och på det sättet bygga vidare på en organisationsform, som redan är prövad och befunnen hållbar i stället för att införa en ny sak, om vilken man på förhand har anledning säga, att den inger stora betänkligheter.

Här är det vidare kostnadsfrågan, som vi måste taga hänsyn till. Herr Petersson säger, att kostnaderna äro för högt beräknade för medborgarskolan, när generalstabschefen beräknat dem till 5 miljoner kronor, och han påpekade bland annat, att man skulle kunna minska arvodet till lärarkrafterna, så att en väsentlig nedprutning kunde äga rum. Jag vill säga, att om det är något fel på generalstabschefens beräkningar, så är det det, att militära lärarkrafter skulle få anställas såsom lärare i så viktiga ämnen som räkning och modersmål. Det är uppenbart, att vi där måste få civila lärarkrafter. Svårigheterna för den allmänna medborgarskolan göra, att det måste vara civila lärare, som taga hand om undervisningen där. Även om man följer herr Peterssons förslag och sänker lärararvodena till 5 kronor, så kommer man, om civila lärare anställas, till en stegring i anslaget av åtminstone 100,000 kronor. Det är uppenbart, att den beräkning, generalstabschefen kommit med, icke är tagen i överkant utan att den troligen kommer att överskridas. Då menar jag, att vad vi ha att utgå ifrån det är, att den föreslagna skolformen kommer att kosta minst 5 miljoner kronor och bereda 15,000 man en tremånaders kurs i den allmänna medborgarskolan. Kunna vi då icke lika väl gå den av arbetslöshetskommissionen anvisade linjen och taga de s. k. reservkurserna? Då få vi 15,000 man sysselsatta under samma tid för en kostnad på icke fullt 4 miljoner kronor, och då äro såväl statens som kommunernas kostnader därmed täckta.

Jag menar, att då både pedagogiska skäl och de ekonomiska tala emot den allmänna medborgarskolan, vad tjänar det då till att komma med ett förslag om att vi skola på experimentell väg fastslå, att den allmänna medborgarskolan icke lämpar sig? Jag kan icke finna annat än att det förslag som i dag framställts av motionärerna innebär, att vi skola anordna ett experiment för att konstatera, hur medborgarskolan kommer att te sig i praktiken, fastän vi redan nu kunna se, att denna skolform icke är lämplig. Det finnes därför icke någon anledning att gå denna experimentens väg.

Jag skall nu sluta, men innan jag gör det, skulle jag vilja säga, att för mig har denna motion varit ett glädjande tecken. Jag tillhör icke dem, som vilja söka andra motiv för folks handlande, än vad de själva säga, att de ha. Det gläder mig därför, att man inom herr Peterssons parti och inom hans läger så allvarligt tagit upp detta problem, att man så allvarligt diskuterat ungdomsarbetslöshetens problem och folkbildningens problem. Det intresset be vi att få notera och taga fasta på. Vi skulle dessutom vilja säga det, att när detta intresse blir en liten smula mindre yrvaket och får mera kontakt med verkligheten, då kommer den utskottsmajoritet, som i dag går emot herr Peterssons motion, med säkerhet att gå med honom. Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Ang. inrättande av en medborgarskola för värnpliktiga. (Forts.)

Herr **Olsson** i Staxäng: Herr förste vice talman! Det är icke min mening att hålla något längre anförande, utan jag skall endast beröra några punkter i herr Erlanders anförande. Han framdrog det stora antalet ynglingar, 59,000, och mot detta tal ställde han det mindre antal av 15,000, som enligt vad generalstabschefen omnämnt skulle få denna undervisning. Jag vill då bara säga herr Erlander, att det icke varit vår mening, då vi skrivit motionen, att alla de 59,000 skulle få undervisning i dessa kurser. Vi ha icke tänkt, att högre studerande eller ens de, som genomgått folkhögskola, skulle behöva få den undervisning, vi motionerat om.

Herr Erlander nämnde i slutet av sitt anförande särskilt en punkt, som jag har ansett avgörande, och det är kostnadsfrågan. Jag har gjort mig besvär att taga reda på kostnaderna vid dels vissa folkhögskolor och dels arbetslöshetskommissionens kurser, och jag har även något studerat de kostnadsberäkningar, som uppgjorts av generalstabschefen. Om jag först stannar vid generalstabschefens kostnadsberäkningar, har jag kommit till att för 15,000 elever under 90 dagar skulle kostnaden per dag och elev bli omkring 3:70 kronor. Men efter vad herr Petersson påpekade finnas vissa punkter i generalstabschefens kostnadsberäkningar, som man har anledning trycka på. Det är först och främst lärararvodena. Där finnes det säkert möjlighet att få en sänkning till stånd. Herr Erlander nämnde, att han betvivlade, att militärerna voro lämpliga att deltaga i och sköta om denna undervisning. Men vi ha ju sett, att de deltaga i och sköta om undervisningen i våra volontärskolor, och det göra de med utmärkt gott resultat. När generalstabschefen räknar med ett arvode av 10 kronor i timmen för de civila lärarna, är det säkerligen för högt. Man kan tänka sig, att man kan anställa mera fast anställda civila lärare. Då blir det lägre kostnadsberäkningar, därom är icke tu tal.

Det är även några andra punkter man har rätt att trycka på i fråga om kostnadsberäkningarna. Det gäller först då penningbidraget åt eleverna. Jag håller före, att man kan stryka den posten. När eleverna få en sådan undervisning, kan man ha fog att tycka, att ett penningbidrag till dem för varje dag kan vara onödigt. Men om icke alla dela den uppfattningen, kan man ju taga i användning det tal, som användes av granskningsnämnden, och på det sättet få ned beloppet.

Även i fråga om munderingskostnaderna finnes det möjlighet att få ned kostnadsberäkningarna.

Efter vad som nämndes av herr Petersson i Lerbäcksbyn ha sakkunniga på området emellertid ansett, att man skulle kunna sänka den beräknade summan till under 4 miljoner kronor och med gott resultat. Detta innebär att kostnaderna per dag och elev går ned till omkring 3 kronor.

Man har i utskottet sagt — det har sagts särskilt av herr Erlander — att en annan väg vore att ge större möjlighet åt ungdomen att använda folkhögskolan. Jag anser för min del, att det är en utmärkt skolform. Jag har själv genomgått en dylik kurs, och jag är övertygad om att var och en som gjort det kan räkna sin tid där som ett av sitt livs ljusaste minnen. Men även sådana skolor kosta pengar, och det är icke möjligt under nuvarande finansiella förhållanden att få någon utökning av dessa skolor, som även ha höga driftkostnader. Jag har gjort mig besvär att taga reda på vad driftkostnaderna gå till för en sådan skola per dag och elev. Jag har stannat vid ett stickprov från tre folkhögskolor. I ett fall uppgår kostnaden till 2:90 kronor per dag och elev, i ett annat till 3:14 och vid det tredje till 4:70 kronor. Det är att märka, att i dessa kostnader ingå icke kostnaderna för elevernas kost, husrum eller kläder. Beräknar man kostnaderna härför till i genomsnitt 2 kronor per dag,

Ang. inrättande av en medborgarskola för värnpliktiga. (Forts.)
så kommer man upp till en kostnad vid folkhögskolorna per dag och elev av minst 4:90 kronor och högst 6:70 kronor.

Jag har även räknat med vad arbetslöshetskommissionens kurser kosta. Om man räknar med samma timantal per vecka som generalstabschefen räknat med, då kommer man upp i en kostnad per dag, när det gäller lärararvodet, av 28 kronor, detta efter ett arvode av 4 kronor per timme, som i allmänhet brukar praktiseras. Härtill kommer det belopp, som enligt arbetslöshetskommissionens yttrande utgör medeltal för allmänna kostnader för de arbetslösa, nämligen 2:32 kronor. Om man sedan därtill lägger kostnader för bränsle och renhållning 0:30 kronor och kostnaden för lärararvode med 0:70 kronor per dag och elev, så kommer man ju här upp till en siffra av 3:32 kronor per dag och elev. Nu är jag medveten om att dessa siffror kunna korrigeras, men de äro dock användbara såsom jämförelse och visa, att den av oss föreslagna skolan, förlagd till militärförläggningarna, gott kan i kostnadshänseende tåla en jämförelse med arbetslöshetskommissionens kurser, och jag är övertygad om att den i undervisningsvärde kommer säkerligen icke att ligga under utan över, ty timantalet är högre än vid arbetslöshetskommissionens kurser även enligt det förslag, som föreligger nu i Kungl. Maj:ts proposition.

I likhet med den förste talaren, herr Petersson i Lerbäcksbyn, anser jag, att det är mycket nödvändigt, att man får till stånd vissa experimentkurser, och jag ansluter mig därför, herr förste vice talman, till hans yrkande. Men innan jag slutar, vill jag något ingå på de argument, som framkommit mot den allmänna medborgarskolan. Det påstås, att den skulle innebära ett tvång på ett sätt, som skulle kunna väcka betänkligheter. Jag vill bara ha sagt, att när det gäller arbetslöshetskommissionens kurser, så föreligger där också ett tvång för de arbetslösa ynglingarna att deltaga i kurserna. Det står i arbetslöshetskommissionens råd och anvisningar på följande sätt: »Där så med hänsyn till lokala förhållanden befinnes lämpligt, torde arbetslöshetskommissionen komma att föreskriva, att *åtnjutande av arbetslöshetsunderstöd* beträffande arbetslösa i de yngre åldersklasserna skall göras beroende av att dessa arbetslösa bevista anordnade undervisningskurser.» Men frånsett detta kunna vi väl se saken på annat sätt? Här ges upprepade gånger från samhällets sida den ena rättigheten efter den andra till den enskilde individen. Här ställes nu mer än förut ökade krav och fordringar på den enskilde individen från statens sida, och den enskilde individen tages mer än förut i användning, när det gäller förvaltningen i det allmänna. Är det då ett orättmätigt krav från det allmännas sida, att man fordrar, att den enskilde individen besitter vissa kunskaper, att, när man finner, att den enskilde individen glömt bort de kunskaper han fått i skolan, han vid mognare ålder får en repetition i vad han förut lärt. Jag kan icke finna, att när staten föranstaltar om en medborgarskola för dessa unga vid mognare ålder man kan tala om tvång, utan det är snarare en rätt, som lämnas de unga.

Härmed var överläggningen slutad. Herr förste vice talmannen framställde propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på avslag därå och bifall i stället till det av herr Petersson i Lerbäcksbyn under överläggningen framställda yrkandet; och fattade kammaren beslut i enlighet med innehållet i den förra propositionen.

§ 11.

Vidare föredrogs första lagutskottets utlåtande, nr 35, i anledning av Kungl. Maj:s proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 30 kap. 6 § rättegångsbalken; och biföll kammaren utskottets däri gjorda hemställan.

§ 12.

Ang. elektrifiering av vissa statsbanor.

Härefter förelåg till avgörande statsutskottets utlåtande, nr 48, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående elektrifiering av banorna Göteborg—Malmö och Ängelholm—Hälsingborg.

Därvid yttrade:

Herr **Persson** i Falla: Herr förste vice talman! Det anslag för elektrifiering av västkustbanan, som här föreligger, är framfört just med hänsyn till rådande arbetslöshet och avsett att finansieras med lånemedel.

Med hänsyn till de stora summor lånemedel, som av Kungl. Maj:t föreslagits för arbetslöshetshjälp och då dessa behov lämpligen böra övervägas i ett större sammanhang, synes det lämpligt, att denna fråga kan få vila, till dess mera klarhet vunnits i fråga om lånebehovet i övrigt. Sådant yrkande gjordes i statsutskottet, men avslogs där med knapp majoritet. Då jag tillhörde dem, som i utskottet röstade för återremiss till fjärde avdelningen, ber jag nu, herr förste vice talman, att få yrka återremiss till statsutskottet.

Herr **Jeppsson:** Herr förste vice talman! Jag ber att få taga till orda i anledning av det framställda yrkandet om återremiss av detta ärende. Då jag icke anser, att någon återremiss för närvarande är nödvändig eller önskvärd, ber jag att få yrka bifall till utskottets förslag.

Vidare anfördes ej. Herr förste vice talmannen framställde först propositioner angående det under överläggningen framkomna yrkandet om ärendets återförvisande till utskottet för ny behandling, nämligen dels på bifall till berörda yrkande, dels ock på avslag därå; och förklarade herr förste vice talmannen sig anse den senare propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Persson i Falla begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren avslår det under överläggningen om statsutskottets utlåtande nr 48 framställda yrkandet om ärendets återförvisande till utskottet för ny behandling, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit berörda yrkande.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst samt anslagen, företogs omröstning med tillämpning av uppresningsförfarandet; och befanns därvid flertalet hava röstat för ja-propositionen, vadan kammaren avslagit berörda yrkande.

Härefter blev, på av herr förste vice talmannen därå given proposition, utskottets hemställan av kammaren bifallen.

§ 13.

Ang. en vägförbindelse mellan fastlandet och Öland.

Slutligen upptogs till behandling statsutskottets utlåtande, nr 49, i anledning av väckta motioner om utredning rörande anläggning av en vägförbindelse mellan fastlandet och Öland.

I två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren, nr 165, av herr *Wagnsson m. fl.* och den andra inom andra kammaren, nr 134, av herr *Jonsson* i Mörbylånga *m. fl.*, hade föreslagits, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa, att Kungl. Maj:t måtte låta verkställa en skynd-

Ang. en vägförbindelse mellan fastlandet och Öland. (Forts.)

sam utredning för upprättande av plan och kostnadsförslag till anläggning av en vägförbindelse med bank och bro mellan fastlandet och Öland över Kalmarsund i närheten av Kalmar.

Utskottet hemställde, att förevarande motioner ej måtte av riksdagen bifallas.

Reservation hade emellertid avgivits av herr andre vice talmannen *C. Petrus V. Nilsson*, som ansett att utskottet bort tillstyrka bifall till de i ämnet väckta motionerna.

Utskottets hemställan föredrogs; och yttrade därvid

Herr **Magnusson** i Kalmar: Herr talman! Jag har undertecknat en motion, i vilken vi hemställt om en utredning angående upprättande av plan och kostnadsförslag till anläggning av en förbindelse med bank och bro mellan fastlandet och Öland. Jag kan förstå utskottets tvekan, när det gäller en så stor fråga som denna och det är första gången man står inför densamma. Utskottet har ju såsom bekant avstyrkt motionärernas framställning om en utredning, men det förefaller mig ändå, som om utskottets tvekan skulle kunnat vika just med hänsyn till att det endast är en utredning som begärts och icke något slutgiltigt ståndpunktstagande till frågan. Emellertid tror jag, att en bro skulle inverka förmånligt framför allt för Ölands vidkommande.

Nu erinrar statsutskottet om att genom statens försorg upprätthålles förbindelse mellan fastlandet och Öland medelst postångfartyget Öland och det är alldeles riktigt. Då emellertid under cirka 50 år denna förbindelse genom statsmakternas försorg upprätthållits, anser jag, att statsmakterna därmed hävdat, att denna kommunikationsled mellan fastlandet och Öland är ett riksintresse och icke blott begränsat till att vara ett ortsintresse. Det är klart, att i tider som dessa med den oerhörda utveckling, som motortrafiken fått, aktualiseras denna brobyggnadsfråga mer och mer. Man skulle också kunna — utom att tala om den betydelse, brons tillkomst skulle få i kommunikationssyfte — anföra, att tiderna äro synnerligen lämpliga för ett dylikt arbetes utförande, i händelse att undersökningen skulle ge vid handen lämpligheten av företagets realiserande. Man bör ju tänka på att vi nu leva i tider med stor arbetslöshet och många krav på igångsättande av arbeten för att bereda dylika åt alla arbetslösa människor. Om nu detta företag skulle kunna komma till stånd, skulle det säkerligen ge stora möjligheter till arbete, när det gäller såväl materialanskaffning som rena arbetskostnader.

Emellertid förstår jag innerligt väl, att såsom frågan nu ligger till både inom utskott och riksdag man icke kan vid innevarande års riksdag tänka sig något positivt beslut i frågan, men icke desto mindre, herr talman, anser jag mig ändå böra yrka bifall till den vid utlåtandet fogade reservationen, och jag gör det i den fasta förvissningen, att denna fråga liksom alla dylika stora frågor, när den faller, faller framåt. Det är första gången, som riksdagen ställes inför denna fråga, men det blir säkerligen icke den sista. Jag tror, att själva tidsläget och utvecklingen komma att aktualisera spörsmålet mer och mer, så att riksdagen i varje fall icke i längden kan ställa sig avvisande till åtminstone en utredning.

I den förhoppningen, herr talman, att vi, när vi komma igen med vår motion, komma att vinna större förståelse från utskottets sida än för närvarande varit fallet, skall jag hemställa om bifall till reservationen.

I detta anförande, under vilket herr talmannen återtagit ledningen av förhandlingarna, instämde herr *Johnsson* i Kalmar.

Ang. en vägförbindelse mellan fastlandet och Öland. (Forts.)

Herr **Jonsson** i Mörbylånga: Herr talman, mina damer och herrar! När jag tänker tillbaka på min folkskoletid, så minns jag, att i den lilla geografi, jag då läste, framhölls i anslutning till beskrivningen om Öland, att ölänningarna voro djärva och dristiga, och när jag nu ser och tänker på innehållet i denna motion så synes det mig, som om de ännu ej ändrat sinnelag, då de djärvas att mitt under en brännande depressionstid framlägga för riksdagen ett förslag om att riksdagen måtte besluta att ingå till Kungl. Maj:t med begäran om en allsidig utredning angående ett så storstilat och kostbart företag som en väg- eller brobyggnad mellan Öland och fastlandet. Jag skall emellertid villigt erkänna, att under normala tidsförhållanden skulle vi trots denna omskrivna dristighet icke vågat föra fram denna fråga, utan är det den nu rådande enormt stora arbetslösheten i vårt land, som drivit fram och gjort detta broprojekt aktuellt.

Man får naturligtvis inte anlägga affärssynpunkter på detta företag, då det icke kan förränta det däri nedlagda kapitalet, men det kan ju i allmänhet inte andra vägar heller. I ett hänseende kommer dock denna väg att skilja sig från andra vägar, och det är däri, att den med visshet skall kunna underhålla sig själv. Som vi under inga förhållanden kunna räkna med kostnadsfri samfärdsel mellan Öland och fastlandet, så är ju meningen att bestämma broavgifter. Då det ej finnes någon konkurrens å den egentliga sjötrafiken mellan Öland och fastlandet, så är det ju helt naturligt, att frakterna ligga i överkant. För personbilar t. ex. är fraktavgiften tur och retur Kalmar—Färjestaden (cirka 7 km.) 20 à 30 kronor, beroende på bilens storlek och tyngd. Man kan förstå, att denna höga transportkostnad avskräcker en hel del resande från att besöka vår vackra och säregna ö. I utredningen angående bron har beräknats en årlig inkomst på 70,000 kronor i broavgifter, men det skulle ej förvåna mig, om denna blir det dubbla beloppet. Jag är övertygad om att trafiken över bron medelst bussar, person- och lastbilar, hästskjutsar samt en svärm motor- och trampcyklar kommer att bli ytterst livlig. Öland producerar en mängd varor, som ej finnes avsättning för därstädes utan måste i stor myckenhet sändas över sundet till fastlandet, närmast då Kalmar, som är den egentliga avstjälpningsplatsen för överskottet av dessa varor. Flertalet av de större slaktdjuren sändas dock till Stockholm och Göteborg. Mindre djur kunna ej fraktas på längre håll, ty genom omlastningarna bli transportkostnaderna så höga, att nästan hela djurvärdet efter nuvarande låga köttpriser går åt till dessa kostnader. Kunde man däremot på lastbil frakta djuren och även andra varor direkt till järnväg eller båt i Kalmar, så nedbringades fraktkostnaderna väsentligt och ifrån de till bron närmast liggande socknarna skulle djuren kunna ledas in till Kalmar, varigenom kostnaden bleve ännu lägre. Under sådana förhållanden skulle vi kunna få avsättning för våra produkter på andra orter än Kalmar, där priserna i regel äro jämförelsevis låga på grund av för stor tillförsel.

Vad beträffar turisttillströmningen till Öland så kan man nog med visshet utgå ifrån, att denna efter tillkomsten av den projekterade bron skulle betydligt utökas. Öland har nämligen stora förutsättningar att bli ett turistland av betydenhet. Här och där på Ölandskusten längs Kalmarsund finnas små vackra barr- och lövträdsdungar samt en idealisk badstrand. I Vickleby socken finns en cirka 1 km. lång barrträdsplantering, 30 à 40 år gammal, nere vid sundet, som har en härlig badstrand med den finaste sandbotten. Varje sommar är denna plats besökt av en del främlingar, som under längre eller kortare tid reparera sina söndertrasade nerver medelst sjö- och solbad. Flera dylika platser finnas, men de sakna bebyggelse. Skulle den ifrågasatta broförbindelsen bli verklighet och turistströmmen till följd därav ökas, då kom-

Ang. en vägförbindelse mellan fastlandet och Öland. (Forts.)

mer givetvis ett bostadsbyggande att omedelbart sättas i gång på dessa platser. Ja, i turisthänseende blir bron av betydelse ej enbart för Öland utan blir den jämväl ett riksintresse och kanske till och med i någon mån av internationell betydelse, i det att de utlänningar, som för sitt nöje besöka vårt land, troligen ej försumma att taga en avstickare över Ölandsbron.

Det synes mig, att detta företag är lämpligt såsom ett led i bekämpandet av arbetslösheten, och att det fullt motsvarar de arbeten, som Kungl. Maj:t i sin arbetslöshetsproposition satt i företrädesställning för intagning som statligt byggnadsföretag, nämligen stora och omfattande företag, som inrymma mycken personlig arbetskraft. Man kan gott säga, att brobyggnaden blir genomgående arbete från toppen till botten och således uppfyller regeringens krav i denna punkt. Råämnena till cement och järn äro ju inte så dyrbara, och träet till körbanan m. m. ger inkomst till skogsägare och skogsarbetare. Kanske staten kan leverera träd från Böda kronopark och således göra sig en liten extra inkomst. Som större delen av bron blir bank, så kommer härtill i stort sett endast grovarbete i fråga med den egentliga brobyggnaden kommer att omfatta även en del både direkta och indirekta fackarbeten.

Ja, herr talman, det är med ledsnad och besvikelse, som jag nödgas konstatera, att utskottet avstyrkt motionen. Utskottet säger i sin motivering: »Redan för närvarande finnas genom statens försorg anstalter vidtagna för oavbruten förbindelse året om mellan Öland och fastlandet. Postverket uppehåller nämligen sedan gammalt vintertrafik mellan Kalmar och Färjestaden, och jämlikt beslut av 1930 års riksdag finnes numera å linjen insatt en nybyggd isbrytande postångare.» Ja, detta är så sant, och både jag och mina landsmän uppskatta och äro uppriktigt tacksamma för riksdagens välvilja mot oss härutinnan. Men i detta sammanhang ber jag, herr talman, få påpeka, att staten för några år sedan byggde en bro mellan fastlandet och Värmdö, som ej hade mer än 2,000 invånare, för 3 miljoner kronor. Visserligen voro sjöförbindelserna där miserabla, men staten hade ju kommit mycket lindrigare undan i ekonomiskt hänseende genom att insätta och underhålla en isbrytande ångare mellan dessa platser. Men tydligen ansåg riksdagen, och det med rätta, att en fast broförbindelse med fastlandet skulle bli till ojämförligt större nytta för öbefolkningen än en sjöförbindelse.

Utskottet säger vidare i sin motivering: »Åtminstone efter svenska förhållanden bedömt är den tänkta brobyggnaden ett synnerligen vittutseende företag. Inberäknat sjöbankar och tillfartsvägar skulle förbindelseleden — enligt vissa vid tekniska högskolan under vederbörande professorers ledning såsom övningsuppgifter utförda undersökningar — få en längd av icke mindre än 10.36 km (varav 3.41 km belöpa på tillfartsvägarna). Själva brolängden uppgår till sammanlagt 1.36 km. Anläggningskostnaderna hava uppskattats till 6.1 miljoner kronor. Denna summa torde dock i verkligheten komma att väsentligt överskridas; att ett överskridande av den preliminärt angivna kostnadssumman är att vänta antydes redan i motionerna.» Ja, det finns två alternativ, ett om klaffbro och ett om högbro. Det sistnämnda, som nog är att föredraga, ökar enligt beräkningen kostnaden med cirka 900,000 kronor. En klaffbro skulle bli mycket hindersam för brotrafiken.

Sedan säger utskottet: »Härvid må bringas i erinran de vanskligheter, som isarna i förening med strömsättningen i Kalmarsund kunna medföra både för brobyggnadsföretagets genomförande och för dess framtida bestånd.» Ja, utskottet får verkligen förlåta mig, att jag tror mera på sakkunskapen, som fastslår, att det ej förefinnes några som helst svårigheter eller riskmoment i dessa avseenden. Slutligen framhåller utskottet: »Såvitt av motionerna framgår, kan man ej heller räkna med någon finansiell medverkan, åtminstone ej i

Ang. en vägförbindelse mellan fastlandet och Öland. (Forts.)
någon mera nämnvärd omfattning från Ölandskommunerna lika litet som från de kommuner på fastlandet, vilka även skulle draga fördel av broförbindelsen. Det ekonomiska ansvaret för brobygget synes så gott som helt vara avsett att få vila på staten.» Genom detta uttalande, antar jag att utskottet vill ha sagt, att det ej sammanhänger något riksintresse med detta företag, således en alldeles motsatt uppfattning mot den, jag förfäktar. Här har i kammaren vid flera tillfällen och i olika sammanhang talats om fattiga och nödställda landskommuner, och jag vill påstå, att också vad beträffar de små Ölandskommunerna äro dessa uttalanden lika berättigade, ty på grund av statsmakternas lagparagrafer ha de måst ikläda sig stora skulder för byggandet av skolpalats, ålderdomshem m. m., så det är absolut uteslutet, att de till någon del kunna deltaga i ifrågavarande kostnad.

Jag förstår så väl utskottets betänklighet mot att i nuvarande bekymmersamma tider öka ut statsbudgeten med denna utredningskostnad på cirka 10 à 20,000 kronor, då man på alla områden söker göra besparingar. Men det kanske ej är nödvändigt, att denna summa blir ett *anslag* av staten utan ett lån, ty jag är fullt övertygad om att om bron kommer till stånd den redan under sitt första verksamhetsår skall av brointäkterna kunna återbetala detta lån. Jag vet nu inte, om ett sådant förfaringssätt är förenligt med riksdagens arbetsordning och kutym, men jag ville blott peka härpå.

Ja, herr talman, som vi ölänningar verkligen vågat invagga oss i den förhoppningen, att statsmakterna på grund av den omfattande arbetslösheten i landet skulle gå oss till mötes i föreliggande fråga, får jag varmt vädja till kammarens ärade ledamöter att besluta i enlighet med motionens syftemål. Alla Ölands 34 kommuner utom ett par, som äro påverkade av lokala intressen, ha på kommunalstämmor enhälligt uttalat sitt stora intresse och sina stora sympatier för en broförbindelse med fastlandet, och jag för min personliga del är förvissad om att Ölands befolkning skulle genom denna tillföras stora fördelar i såväl ekonomiska som intellektuella avseenden. Vad beträffar intellektuella fördelar ber jag, herr talman, att i någon mån få belysa den saken. I Kalmar givas allt emellanåt goda och bildande föredrag och föreläsningar, filmer, teaterpjäser och konserter, men på grund av kommunikationsförhållandena kunna vi med hänsyn till kostnad och tidsspillan icke bli delaktiga av sådana andliga uppryckningar. Från Mörbylånga t. ex. drar en sådan resa en extra kostnad av minst 10 kronor per person och en dags tidsspillan. Vi kunna nämligen ej komma hem på kvällen utan måste ligga över i Kalmar till nästa dag. Av samma anledning är Öland sorgligt litet representerat vid bl. a. jordbrukarmöten, som alltid hållas i Kalmar. Kunde vi däremot bila till Kalmar, då inskränktes merkostnaden till högst 3 kronor per person och ingen tidsspillan. Även ungdomen kunde från en stor del av ön utan olägenhet göra en sådan tur på cykel.

Med stöd av det sagda ber jag ännu en gång kammarens ärade ledamöter att allvarligt taga i övervägande, om denna brobyggnad är lämpad att ingå bland de av staten planerade företagen, som avse att minska arbetslösheten, och om så är fallet biträda motionen till gagn både för de arbetslösa och jämväl för Ölands trängda befolkning.

Ja, herr talman, jag vill sluta med att yrka bifall till den föreliggande motionen.

Herr **Jeppsson:** Herr talman! Då jag förmodar, att kammarens ärade ledamöter helst se, att jag icke alltför mycket utvecklar utskottets skäl för sitt avslagsyrkande på motionen, ber jag endast att i största korthet få hänvisa till utskottets motivering. Jag vill dock i anledning av vad de båda föregående

Ang. en vägförbindelse mellan fastlandet och Öland. (Forts.)

talarna här ha sagt framhålla, att när man från deras sida gör gällande, att ett brobygge mellan fastlandet och Öland skulle vara ett värdefullt led i de planerade arbetena från statens sida för arbetslöshetens bekämpande, så ligger det ju i detta fall till på det sättet, att man i motionen icke föreslagit något omedelbart igångsättande av ifrågavarande brobygge utan endast, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa, att Kungl. Maj:t måtte låta verkställa en skyndsam utredning för upprättande av plan och kostnadsförslag till anläggning av en vägförbindelse med bank och bro mellan fastlandet och Öland över Kalmarsund i närheten av Kalmar. Även om riksdagen alltså skulle bifalla motionen, så skulle man säkerligen icke därmed bereda några arbetsmöjligheter i och för ifrågavarande brobygge inom en avsevärd tid framåt. Arbetet kan sålunda med all sannolikhet icke ingå i statens planerade stora arbeten för arbetslöshetens bekämpande under innevarande år och jag skulle knappast tro heller under nästkommande år.

Jag ber därför, herr talman, att med hänvisning till utskottets motivering få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr **Lundell:** Herr talman! Det har redan sagts så många och långa ord om denna bro, att jag skall vara synnerligen kortfattad. Jag kan förstå, att statsutskottets ledamöter och många andra i riksdagen finna något äventyrligt i denna tanke att bygga en bro till Öland. Äventyrligheten är emellertid icke alls så stor, om man tänker sig närmare in i förslaget och närmare skärskådar betingelserna för brobygget. Sundet är nämligen betydligt mycket grundare än de allra flesta föreställa sig. Det är i själva verket icke fråga om något annat än att lägga ut en vägbank till $^4/_5$ av sundets bredd, och för den återstående femtedelen skulle det sedan bli fråga om verklig bro, som dock skulle fördelas i flera kortare stycken, därför att man skall använda sig av de mellanliggande holmarna.

Om man jämför detta bro- eller vägföretag med andra, som finnas upptagna i förteckningen över allmänna arbeten i den tjocka proposition, som nyligen har kommit oss till handa, kan man icke heller säga, att den beräknade kostnaden skulle vara orimlig i förhållande till den befolkning, vars trafikbehov skulle tillgodoses. I den kungl. propositionen finns till exempel ett förslag om ombyggnad av landsvägsbron mellan Östersund och Frösön för en kostnad av 300,000 kronor. Befolkningen på Frösön är i förhållande till detta kostnadsbelopp säkerligen mycket mindre än befolkningen på Öland i förhållande till den tänkta kostnaden, 6,000,000 kronor. Likaså finnes i samma förteckning föreslaget en broförbindelse mellan Sollerön och Gesunda, alltså över en del av Siljan, för en kostnad av 360,000 kronor. Befolkningen i hela Sollerö socken, som dock omfattar en god del av fastlandet, utgör omkring 2,000 personer. Hur många av dessa som komma på själva ön kan jag icke säga, men om vi anta, att det är 1,500 personer, är befolkningen på Öland nära 20 gånger så stor, och då är ju en 20 gånger så stor kostnadssumma icke något orimligt. Jag har här velat begagna tillfället att påpeka dessa proportioner.

Nu kan ju detta brobygge icke komma i åtanke redan i år, men om riksdagen hade gått med på en utredning, så hade det funnits större möjligheter att utföra brobygget framdeles, om arbetslösheten skulle fortsätta. Arbetet bör naturligtvis då komma i fråga i den mån det kan anses vara till större nytta än andra allmänna arbeten, som det framdeles kan bli fråga om.

När man bedömer denna fråga, bör man nog särskilt fästa avseende vid det avskilda och isolerade läge, vari befolkningen på Öland lever och varigenom den är försatt i betydligt sämre ställning än befolkningen på fastlandet. Sär-

Ang. en vägförbindelse mellan fastlandet och Öland. (Forts.)

skilt tror jag, att känslan av avskurenhet är mycket stor vintertiden, och särskilt sådana tider, då sundet varken bär eller brister och nästan alla förbindelser måste upphöra. Säkerligen har denna befolkningens avskurenhet rätt så mycket bidragit till den oerhört starka emigration, som ägde rum från Öland under de tider, då ännu emigration var möjlig.

Med hänsyn till de synpunkter, som jag här har anfört, och med hänsyn till vad som anförts av de två första talarna, synes det mig, att riksdagen borde kunna tillmötesgå kravet på en utredning av denna fråga, en utredning, som skulle omfatta både det tekniska utförandet och de ekonomiska konsekvenserna för olika näringsföretag och i andra avseenden. Jag tycker, att man borde åtminstone kunna tillmötesgå det krav på bättre förbindelser, som reses av största delen av Ölands befolkning, såtillvida, att man icke avslår denna begäran om en utredning.

Jag ber att få yrka bifall till motionen.

Herr **Hamrin:** Herr talman! Då jag har starka sympatier för syftet med denna motion, och då jag har, vågar jag säga, en ganska god kännedom om Öland och dess befolknings ställning, så kan jag icke underlåta att begagna detta tillfälle för att säga några ord. När jag säger, herr talman, att jag har starka sympatier för syftet med denna motion, så inbegriper jag i detta uttalande inga sympatier för detta gigantiska projekt, som nu skapat medborgerlig samling på Kalmarbänken, ty jag föreställer mig, att man får nog gå tillbaka 15 à 20 år för att ens amerikanarna skulle kunnat reflektera på ett sådant brobygge som detta. När jag läste motionen, herr talman, kom jag att erinra mig samfärdselförhållandena mellan tvenne visserligen icke av Amerikas största städer men dock, om vi göra jämförelser med de europeiska städernas befolkningsantal, bland de största. Det finns två systerstäder i Kalifornien, San Francisco och Oakland. San Francisco har 1,100,000 invånare och systerstaden, Oakland, har något sådant som 500,000 à 600,000 invånare. Dessa städer äro icke sammanknutna med någon bro, ehuru avståndet efter ögonmått är ungefär detsamma som över Kalmarsund, utan man har i stället mycket täta förbindelser genom lämpliga färjor.

Med detta, herr talman, har jag velat peka på att när riksdagen år 1930 gick in för att anslå ett belopp av 350,000 kronor för byggandet av en postångare, som skulle upprätthålla förbindelsen med Öland under den tid av året, då det enskilda Kalmarsundsbolaget icke uppehöll förbindelsen, så begick riksdagen ett gruvligt misstag. Jag beklagar livligt, att de ärade motionärerna och de, som nu vilja förmå riksdagen att begära den utredning, som föreslås i motionen, då befunno sig på den sida, som gjorde allt vad den kunde för att genomdriva detta beslut. Hade man i stället då — jag vill säga, att jag hoppas, att tidpunkten ännu icke är försutten — gått in för att bygga en tidsenlig färja, som låt mig säga kunnat ta ombord 12 à 15 bilar med eller utan last, så hade Ölands kommunikationsfråga varit löst på ett tillfredsställande sätt. Den lösningen skulle varit lika bra och ur statsfinansiell synpunkt mycket bättre än att gå den oframkomliga väg, som motionärerna här föreslå och som nu med sådan energi anbefalles av Kalmar läns representanter.

Att Öland behöver bättre kommunikationer är jag för min del den förste att erkänna, såsom jag sade, på grund av den kännedom, som jag har om förhållandena. Det är mer än beklagligt, att en stor del av ön i varje fall är så isolerad som för närvarande är fallet. Man har ju en järnväg norrut och en järnväg söderut från Borgholm. Båda äro sammanslagna till en förvaltning, men det är bara en tidsfråga, när dessa båda järnvägar måste upphöra med driften. Det är nämligen klart, att sedan det nya kommunikationsmedlet, bi-

Ang. en vägförbindelse mellan fastlandet och Öland. (Forts.)

larna, även börjat användas på Öland, blir det ingen trafik kvar, som i någon nämnvärd grad kan bidraga till att uppehålla driften på järnvägarna. I och med att dessa järnvägar få en allt mera försämrad ekonomi och, som jag nyss sade, enligt min uppfattning måste läggas ned, är det dock nödvändigt, att denna isolerade landsända får bättre kommunikationer med fastlandet. Detta skulle också kunna ske därigenom, att man finge en tidsenlig färja, som toge hand om både person- och lasttrafiken. Jag skulle därför vilja rekommendera mina vänner, representerna för Kalmar län, att lägga om sin politik för att i stället söka befrämja den plan, som jag här har skisserat.

Jag anhåller vördsamt om herr talmannens tillstånd att i detta sammanhang också få beröra en annan fråga, som har samma syfte, nämligen att stödja och hjälpa Ölandsborna genom att i någon mån åtminstone upphäva den isolering, vari denna ös befolkning alltjämt befinner sig. År 1927 anslog riksdagen på Kungl. Maj:ts framställning ett belopp av 175,000 kronor såsom bidrag till elektrifiering av Öland. En kabel kom också till stånd, och en del av Öland, nämligen den södra delen, är också åtminstone i viss utsträckning elektrifierad, under det att den andra hälften av ön och därtill den mest isolerade och — jag använder med flit uttrycket — den mest fattiga delen av befolkningen, som har sin huvudsakliga näring på mycket karga och små jordbruk, alltjämt i detta hänseende vilar i mörker och är isolerad såsom få bygder i vårt land. Det beror helt enkelt därpå, att det statsbidrag på 175,000 kronor, som då lämnades, har icke lett till det resultat, som man hoppades. Förutsättningen för anslaget var, såsom riksdagen skrev, att befolkningen skulle kunna hjälpas ur sitt svaga ekonomiska läge. Det hade varit önskvärt, om man i dessa arbetslöshetstider, vilka ju äro en utgångspunkt jämväl för den nu diskuterade motionen, hade kunnat göra något för att hjälpa den norra delen av ön — jag syftar här ungefär på området norr om en linje från Borgholm österut — med ett handtag för att få sin elektrifieringsfråga löst. Jag beklagar bara, herr talman, att man från länsstyrelsens sida i detta avseende synes visa så litet intresse.

Herr talman! Det har egentligen endast varit ett sympatiuttalande för befolkningen på Öland, som jag här har velat göra, samtidigt som jag dock tydligt och klart sagt ifrån, att den väg, som av motionärerna här anvisas, är alldeles orimlig och är icke framkomlig.

Herr **Heiding:** Herr talman! Jag begärde närmast ordet med anledning av herr Hamrins yttrande, att det blivit en medborgerlig samling på Kalmarbänken. Ja, det är klart, att eftersom detta är ett ortsintresse, vilja vi alla försöka få fram det i riksdagen. Vi anse samtliga från Kalmar län, att saken har så pass stort intresse för orten, särskilt för Öland, att vi tagit oss friheten föra fram frågan motionsledes här i riksdagen.

Herr Hamrin framhöll, att det var ett gruvligt misstag, när riksdagen beslöt bygga postångaren. Att vi samtliga från Kalmar län motionerade härom, det erkänner jag, men ingen enda av oss ångrar säkerligen, att han gick in för att denna postångare skulle byggas. Det var och hade under många år varit en önskan från Ölandsbefolkningens sida, att den skulle få en annan båt i stället för den gamla postångaren, som var otidsenlig och icke i längden kunde bibehållas. Därför var det nödvändigt, att denna nya postångare kom till. Jag kommer icke ihåg, huruvida herr Hamrin då förde fram tanken på att man i stället skulle bygga en färja. Det kan ju hända, att herr Hamrin gjorde det i debatten, men det har i varje fall undgått mig. För min del har jag emellertid den uppfattningen, att det skulle innebära ett steg bakåt att bygga en färja. Nu är det ju så, att människorna vilja komma fram fortare, och jag

Ang. en vägförbindelse mellan fastlandet och Öland. (Forts.)
tror icke, att ölänningarna vilja nöja sig med den utväg, som herr Hamrin här förordar. I fråga om trafikmedlen har man nu för tiden bilar, flygmaskiner och snabbgående tåg. Nu kan det hända, att herr Hamrin tänker sig en särskilt tidsenlig färja, men jag tror i alla fall icke, att man på Öland skulle vara nöjd med ett sådant förslag.

Herr Hamrin talade också om elektrifieringen av norra Öland. Jag är mycket tacksam mot herr Hamrin för att han tog upp den saken, ty det är tydligt, att med den svaga ekonomiska ställning, som invånarna ha på norra Öland, vore det önskvärt, om de kunde få någon hjälp från statens sida, så att även denna del av Öland bleve elektrifierad.

Herr Jeppsson framhöll, att vi icke i motionen hava begärt något anslag, utan att det endast vore avsett, att det skulle bliva en utredning. Därför kunde man icke vänta sig att därmed bereda några arbetsmöjligheter i och för ifrågavarande brobygge inom en avsevärd tid framåt. Men om vi nu i år hade fått detta förslag om utredning beviljat då kunde arbetet till ett annat år påbörjats. Ty helt visst äro vi då icke befriade från arbetslösheten. Det vore önskvärt, om så vore fallet, men beklagligt nog tror jag icke att vi bli fria från densamma under de närmaste åren.

Det har framförts önskemål från så gott som samtliga kommuner på Öland, att de skulle få en utredning, så att man finge se, hur frågan ligger till. Vi hava heller icke begärt något annat. Denna utredning kommer ju att visa, om förutsättningar finnas för broförbindelsen i fråga. Nu kan det framhållas, att en så lång bro bliver alldeles för dyrbar. Men det har byggts broar, som äro betydligt längre än vad denna skulle bli, och fackkunskapen fastslår att inga som helst svårigheter möta att få den till stånd.

Det är klart, att man här skulle kunna anföra en del synpunkter. Men de hava framförts förut, och jag har icke någon anledning att gå in på frågan vidare än jag gjort. Det var bara det jag ville säga mot herr Hamrin, att jag anser, att det icke skulle vara någon fördel med en färjförbindelse mellan Öland och Kalmar, utan i det fallet tror jag, att ölänningarna äro lika nöjda med sin postångare. Jag har icke hört det minsta klagomål. Men nästa önskemål är att få en brobyggnad till stånd, och nu gäller det för riksdagen att gå med på att bevilja medel till denna utredning.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till motionen.

Herr **Magnusson** i Kalmar: Herr talman! Blott ett par ord i anledning av herr Hamrins yttrande på denna punkt. Herr Hamrin gjorde gällande, att riksdagen begick ett stort misstag, då den för ett par år sedan beviljade anslag för byggande av en ny postbåt för trafiken mellan Kalmar och Öland. Jag vill som min uppfattning på det bestämdaste göra gällande, att man icke med fog kan påstå, att det var ett misstag. Tvärtom vill jag framhålla, att det var ur statens och det allmännas synpunkt ett synnerligen betydelsefullt och ändamålsenligt beslut. Ja, även ur ekonomisk synpunkt.

Herr **Hamrin:** Herr talman! Jag kan icke underlåta att replikera herr Heiding. Det förefaller som om han ansåge, att det kan icke vara möjligt med en färja. Men jag menar, att det är icke möjligt, att en färja kan vara sämre än postbåten. Den förenar både båtens och brons fördelar. Ty på färjan får man med posten, bilar och last: alltsammans. Hur man kan resonera på detta sätt, förstår jag icke. Jag menar icke med färjan den gamla färjan mellan Revsudden och Stora Rör, som var en pråm, som drogs med maskin. Med färja menar jag en flatbottnad båt, som tar 12—15 bilar med full last. Kan postbåten göra det? Nu förhåller det sig i själva verket så, att kommunika-

Ang. en vägförbindelse mellan fastlandet och Öland. (Forts.)

tionerna mellan Öland och fastlandet äro så ordnade, att man i regel dagen förut måste beställa plats för bil. Och kommer man med en någorlunda stor bil, får man den icke ombord annat än på främre däck, som är rätt riskabelt att köra över. Jag har gått över till Öland många gånger med bil. Men lastbilar medtagas icke ombord. Det går emellertid med en färja. Hur herrarna kunna resonera som ni göra förstår jag ej. Ty färjan förenar både båtens och brons fördelar men drager en bråkdel av de kostnader, som en bro med dess underhåll skulle betinga och vilka skulle komma att belasta trafiken.

Herr **Heiding:** Herr talman! Jag förstår mycket väl, att det icke var meningen, att man skulle bygga så gammalmodiga och dåliga färjor, som herr Hamrin talade om. Vad jag framhöll var, att ölänningarna äro mycket nöjda med sin båt och att det icke varit någon enda, som klagat på den. Men nästa steg anser jag vara icke att bygga en färja utan att bygga en bro. Ty det vore en sak, som samtliga ölänningar skulle vara tillfredsställda med. När resande med bil skola över, vilja de icke hava besvär med att få den ombord på färjan och icke heller besväret att få den av färjan, när de gå i land, utan de vilja åka direkt från Kalmar till Öland liksom från Öland till Kalmar. Det går betydligt lättare på en bro än på en färja. Jag är fullt förvissad om, att det förslag, som herr Hamrin framfört, icke kommer att tilltala ölänningarna på något sätt.

Överläggningen förklarades härmed avslutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på avslag därå och bifall i stället till de i ämnet väckta motionerna; och blev utskottets hemställan av kammaren bifallen.

§ 14.

Upplästes följande till kammaren inkomna skrivelse:

Till riksdagens andra kammare.

På den grund att jag förordnats till domänintendent i Malmöhus län avsäger jag mig härmed uppdraget att vara ledamot av kammaren.

Stockholm den 8 april 1933.

Johan Jönsson,
Malmöhus län.

Kammaren beslöt, med godkännande av den gjorda avsägelsen, att om den härigenom inom kammaren uppkomna ledigheten jämlikt § 28 riksdagsordningen hos Konungen göra anmälan; och blev ett i sådant avseende på förhand uppsatt skrivelseförslag, som nu upplästes, av kammaren godkänt.

§ 15.

Avgåvos följande motioner, nämligen av:

fru *Nordgren m. fl.:*

nr 489, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 209, med förslag till förordning om erkända arbetslöshetskassor m. m.; och

nr 490, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 213, med förslag till lag om offentlig arbetsförmedling m. m.; samt

herr *Pettersson* i Dahl *m. fl.*, nr 491, angående åtgärder för uppdelning av vissa egendomar till mindre jordbruk.

Vidare avlämnades nedannämnda motioner i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 211, angående anslag till arbeten för motverkande av arbetslösheten, nämligen:

nr 492 av herr *Eriksson* i Falun *m. fl.*; och
nr 493 av herr *Andersson* i Rasjön *m. fl.*

Slutligen avgåvos följande motioner, nämligen av:

herr *Sandberg m. fl.*, nr 494, angående bidrag för vissa ändamål av anslag, som beviljas för lindrande och motverkande av arbetslösheten; samt

herr *Hedlund* i Östersund, nr 495, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 214, angående anslag till socialstyrelsen m. m.

Samtliga ovannämnda motioner bordlades.

§ 16.

Anmäldes och godkändes statsutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 5, till Konungen i anledning av vissa i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande utgifterna för budgetåret 1933/1934 under riksstatens femte huvudtitel, innefattande anslagen till socialdepartementet, jämte i dessa ämnen väckta motioner.

§ 17.

Till bordläggning anmäldes konstitutionsutskottets utlåtande, nr 17, i anledning av väckt motion om beredande av möjlighet att insända besvär över riksdagsmannaval med posten.

§ 18.

Justerades protokollsutdrag.

§ 19.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades herr *Hedlund* i Häste under 11 dagar fr. o. m. den 9 april.

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 2.14 e. m.

In fidem
Per Cronvall.

Stockholm 1933. Kungl. Boktryckeriet, P. A. Norstedt & Söner.
331125